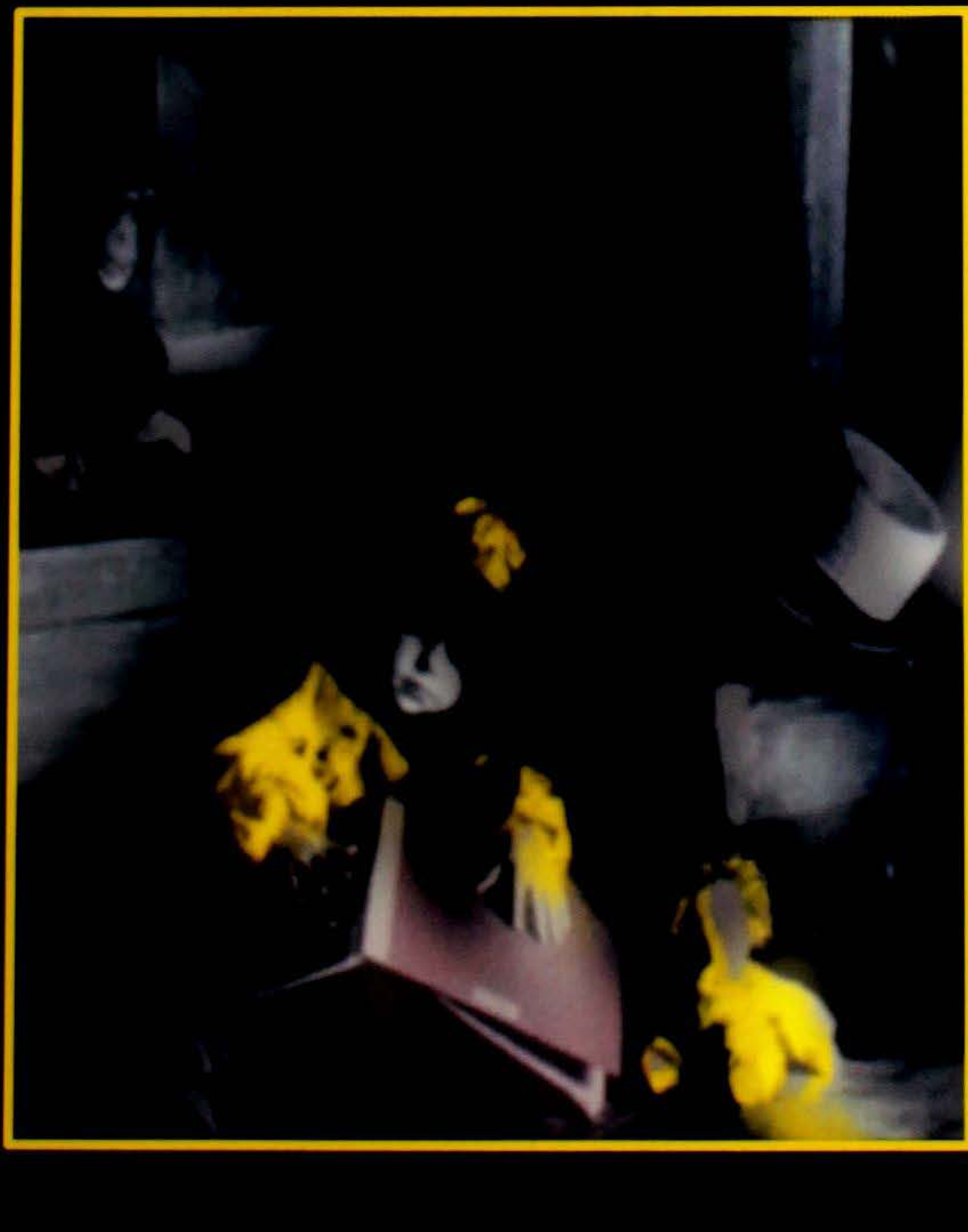
ILIJA OKRUGIĆ SRIJEMAC

GLASINKE

HRVATSKA RIJEČ

Za talijanski književni termin sonet Okrugić, inače, najčešće rabi hrvatsku prevedenicu glasinka. Možda je to i njegova novotvorenica, načinjena, primjerice, po uzoru na nekadašnji fonetički termin glasnik, tj. samoglasnik ili vokal, prema *Slovnici hervatskoj* Antuna Mažuranića. U svoju stihozbirku *Sriemska vila*, objelodanjenu u Osijeku 1863. Okrugić je uvrstio i dosta pjesama drukčijeg versifikacijskoga ustrojstva, ali i cijeli jedan ciklus od dvadeset i šest soneta, *Sriemske glasinke*, o kojima, inače, veli da u *kratko opievaju zlosretnu razmirnicu našu s našom njegda ustavnom bratjom i vojevanje okolo Sriemskih Karlovacah u posliednjemu narodnom pokretu god. 1848. i 1849...* Okrugićevu zaokupljenost sonetnom formom potvrđuju i njegova dva sonetna vijenca, od kojih jedan nije nikad objelodanjen, a jedan se pojavio u *Nevenu* 1876. godine. Na tim sonetnim vijencima, kako je pribilježio uz njih u rukopisu, autor je radio od 1854. do 1865. godine... Među hrvatskim pjesnicima druge polovice 19. stoljeća Okrugić nije bio jedini koji se zainteresirao za tako zahtjevnu versifikacijsku formu kao što je sonetni vijenac. Primjerice, književnik i estetičar Franjo Marković napisao je čak tri takva spjeva. Ono što je odista zanimljivo, kad je riječ o Okrugićevu književnom pothvatu, jest to što su

Edicija: *Baština*, knjiga 5.

Nakladnik:
NIU *Hrvatska riječ*, 24000 Subotica
Trg cara Jovana Nenada 15/II
T/F: + 381 24 55 33 55; 55 15 78
hrvatskarijec@tippnet.co.yu
www.hrvatskarijec.co.yu

Za nakladnika:
Zvonimir Perušić

Urednik:
Milovan Miković

Ova je knjiga tiskana potporom Pokrajinskog tajništva za obrazovanje i kulturu AP Vojvodine

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.42(497.11)-14

OKRUGIĆ SRIJEMAC, Ilija
Glasinke / Ilija Okrugić Srijemac ; priredila i pogovorila Jasna Melvinger. – Subotica : NIU *Hrvatska riječ*, 2007. (Subotica: Studio BRAVO). 168 str. 20 cm. – (Edicija: *Baština* / NIU *Hrvatska riječ*, Subotica ; knjiga 5.)

Tiraža 500. – Sonetni opus Ilije Okrugića Srijemca: str. 143-163

ISBN 978-86-85933-24-0
COBISS.SR-ID 227561991

ILIJA
OKRUGIĆ
SRIJEMAC

GLASINKE

PRIREDILA I
POGOVORILA
JASNA
MELVINGER

Subotica, 2007.

SRIJEMSKA
VILA

ZBOGOM SRIJEMU GOD. 1847.

Jesen tu je... Lasta skup se slijeće,
Da odsele tam' gdje zime nije,
Gdje umilno blago sunce grije,
Cvati limun, narandža i cvijeće.

Mene dužnost, ah, iz Srijema kreće,
Lasta selbom i moj sat već bije,
Grud mi moja neku teškost krije, -
Taj rastanak u žalost me meće.

Al' da tužne i vele razlike:
Sve će laste opet amo doći,
Kad zasija sunašce proljetno;

No, ja s njima, Srijemu, tvoje dike
Jadan neću uživati moći,
Pa rad toga srdašce mi sjetno.

II

Zbogom, Srijemu! Šapće iz tihana
Uzdah, koji grudi mi prodire, -
Suzno oko na te se obzire, -
Klone noga moja mi lagana.

Zbogom, Srijemu! Domorodnog stana
Slatka zemljo, otkud mi izvire
Raskoš, koja nikad ne umire,
Nego uvijek ostaje mlađana.

Zbogom, Srijemu! Bog nad tobom bdio!
A ti ostaj vjeran svojem rodu,
Čuvaj jezik materinski mio,

Vrh sveg brani slatku si slobodu!
Osobito u tih kobnih časi –
To su želje i rastanka uzdasi!

POVRATAK U SRIJEM GOD. 1848.

Triput sretan! Jer se brzo vrati'
Za lastama ja u domovinu;
Gdje mi prva luč života sinu,
Gdje naučih majku svojom zvati!

Gdje najljepše dane, ah, protrati',
Mladost slatku, nevinu, jedinu
I uživah rajsku slast, milinu –
Koju ništ' na svijetu ne isplati!

Nu da, veće sada za me sreće:
Nađoh drukč'je sve u domovini:
Sve se diglo, pa se živo kreće,

Za slobodu, jezik, prava mila.
To motreći, meni se učini
Da nanovo majka me rodila.

GUSLE JAVOROVE

Oj, javore, drvo slavskog puka!
Od Slavjana odvijek obljubljeni,
Rad gusala 'z tebe izdubljeni',
I rad njina miloglasna zvuka.

Uz njih, pjesmom, sred milih unuka,
U lisnate slavske lipe sjeni,
Slav - junaci bijahu slavljeni,
A zabačen teret sviju muka.

S javor guslam' oni su raznijeli
Slavu našu, većma po svem svijetu;
Tako osta slava sačuvana.

Zato i pjevat uz njih Vila želi
Slavi o našoj, u zadnjem pokretu,
Nek se ori po svih svijeta strana!

ZLOBA

Vele naši: Nikad vrag ne spava,
Već nemiran uvijek obilazi,
Sve zavidnim, zlobnim okom pazi,
A u slici urlajući lava.

Trn mu u oku tuđa dika, slava,
Želi da sve pred njim puzi, plazi,
Što se diže, gleda da porazi,
Ne pazeći krivca niti prava.

Oj, Karlovci, moje rodno mjesto!
Još ne kliknuh nad srećom ti pravom, -
Osim što te Bog pohodi često

Tučom jakom i kišnom poplavom –
Evo, tek što za dom, rod, se diže,
Pa dušmanska već te zloba stiže.

SRIJEMSKI KARLOVCI

Oj, Karlovci, varošice mala!
Al' znatnijom posta novo u doba,
Kada Slavjan zbaci lance roba –
Ne moguć već snosit breme zala;

Koja davno bjaše mu zadala
Dušmanina kletog pizma, zloba,
Htijuć ga u ponor vječnog srušit groba,
Ne bi l' s njim i slava mu propala.

Ti si prva s tvoji sinci bila,
Štono skoči na noge junačke,
Da obraniš dom, rod, stara prava;

Tvoj su primjer braća tad slijedila
Slavna Srijema, Banata i Bačke,
Ali prva teb' pripada slava!

II.

Vid'te l' vinske te brdine plave,
Što Karlovce grle s jedne strane,
A na njima one iskopane
Svud opkope, kanoti tvrđave?

Tu su vile naše se zastave,
Oni bjahu sigurne obrane
Na Karlovce dušman kad nabane,
To svjedoci jesu naše slave!

Usred ovih ponosnih bedema
Sokolovi srijemski jesu bdjeli,
Ob dan, ob noć i u vrijeme svako.

Ti bedemi bjahu štit sveg Srijema!
I dok budu Slavjani živjeli,
Od njih će se pripovijedat tako.

JELAČIĆU, SLAVNOM NAŠEM BANU

Jelačiću, slavo svog stoljeća!
Ti si sjajna zvijezda svih Slavjana!
Ti svog roda jaki stup, obrana!
Vijek će gorjet slave tvoje svijeća!

Bog ti dade i junačka sreća,
Da ko junak dođe sa megdana,
Pobiv našeg krvnoga dušmana!
Primi zato vjenčić srijemskog cvijeća!

Slavstvo vijek će slavit tvoje ime!
Tebe ljube i ljubit će Hrvati
Vijek kao oca svog i bana mila!

A mi Srijemci dičimo se time:
Što j' junaka, slavna toli, mati
Porodila usred srijemskog krila!

NA GROBU NAŠIH PALIH

Zdravo, sveto mjesto! Sveti pode!
Zdravo žrtvo Abela nevina,
Koga ubi nenavist Kaina,
Te počivaš u tom grobu ovdje!

Poduzeća našeg gorki plode! ...
Branitelji prava od starina! ...
Pečatnici tužnih stečevina! ...
Mučenici žalosne slobode! ...

Tu, na grobu vašem, dom, rod, cvili,
Majke, seke, ljube što ostaše –
A vi iz groba šapćete stihana:

Ne vrh nas, što sve smo preboljeli,
Već plač'te vrh vas i djece vaše,
Ko mi, i vaša prava su ukopana!

NAŠA SVETINJA

Mnogi, posredstvom svojih poslanika,
Dobave si iz zemlje neznane
Kosti, zemlju i što god ostane
Slavnih od ljudi, svetih i mučenika?

Kolika si Slavijo velika –
Mnoge brojiš svete i ljude izabrane,
Da ne moraš ić' u zemlje strane, -
Ti si slika živa žrtvenika!

Oj, Slavjani, kudgod noge hode
Naše, sve je ovo zemlja sveta,
Što krv, kosti, pređa naših krije:

Što rad vjere, pravde i slobode
Poginuše od tirana kleta –
Pa, ta zemlja svetinja da nije?!

SVJETSKE NADE

Bože, što su svjetske naše nade?
Što su nego sanak slatko-mili,
S kojime se, oj, za časak tili,
Srce i grudi naše tješeć slade!

Luč su, koja tminam se ukrade,
Kad nam nebo oblak gust zakrili,
Sok su od kog, kad smo se napili,
On nam veću jošter žeđu dade.

One jesu ko fatamorgana,
Il' ko noćne svjećice varljive,
Il' ko krasna sedmobojna duga;

Sunce i para, to je ovih hrana, -
Tako od nada svjetskih ljudi žive,
A kraj njin je: laž, jad, čemer, tuga!

MLADOG PJESNIKA GROB

Zbogom, mili, vi, pjesnički luzi!
Fruškogorske raskošne planine!
Srijemske cvjetne livade, doline!
Zbogom! Smrt mi već po udi puzi!

Zadnji zbogom, braćo i mili druzi!
Kad mi duša te okove skine,
Dopre u luku vječne domovine, -
Odolite zadnjoj molbe suzi:

Uz krst, koji znak je svih kršćana,
Lipu, drvo sveto svih Slavjana,
Čelo glave, molim, usadite;

Javor gusle na nju objesite,
Da se znade da u doba mlado,
Slavjanskom sam rodu pjevo rado!

DVA SONETNA VIJENCA

MAJKO SLAVO! SINCI JUGSLAVIJE!

Majko Slavo! Sinci Jugslavije!
U glasinka umilnom mjerilu
Za izreći od ljubavi silu,
Novi vijenac nov vam pjesnik vije,

Tako da iz jedne druga klije.
A kao i Majka Slava, što svu milu,
Svoju djecu u svom skuplja krilu,
Tako sve njih zadnja pjesma krije.

Magistrale zadnja se naziva,
A to je, kao iz izvora svoga,
Voda kad teče i u njeg se sliva.

Majko Slavo i sinci roda istoga!
Magistrale, vi, moj, i ljubav živa,
Čujte bratske glase srca moga.

II.

Čujte bratske glase srca moga,
Počam, svi od Velebita plava,
Svi što More ilirsko kružava,
Pa do Mora sinjega crnoga.

Vi, Balkana ispod žalosnoga,
Vi kraj Save, Drave i Dunava,
Gdje je Laba, Visla i Morava,
Vi, podnožja ispod karpatskoga!

Prem nas dijele vode i planine,
Nadaleko jednog od drugoga,
Kano da smo neznane tuđine,

Prem štujemo različito Boga,
Ipak sinci majke smo jedine,
Svi smo braća roda od istoga.

III.

Svi smo braća roda od istoga,
Slava jeste naša majka mila,
Kojano nas nježno odgojila
Materinska usred krila svoga.

Al' sudbina, crna do zla Boga,
Iz maternja podigla nas krila,
Narječjem i vjerom razdijelila,
Kao da nismo koljena jednoga.

Al' da jesmo jednog od koljena,
Tko temeljno to nijekat smije,
Premda razna nosimo imena?

Jednog, sav rod naš, sjemena klije,
Jezik jedan u malih promjena,
Jedna ista krv u nami vrije.

IV.

Jedna ista krv u nami vrije,
Oživljujuć živce nam i žile,
Daje snagu, krijepi naše sile,
Da nam srce za velika bije.

Duh uzvišen u svima se vije,
Bistar, oštar, ćudi ljupko-mile,
Veseo, pojuć čarobno ko vile,
Zboreć slatko, kao med da lije.

Tog mi svjedok sva velika djela,
Koja o nami povjesnica štije,
Oj, poznata, širom svijeta cijela.

Duha našeg svojstva ništ ne krije,
Tavne noći dok je i danka bijela!
Dokle sunce jarko svijet ovaj grije!

V.

Dogod sunce jarko svijet grije,
Dogod lipa slavska se zeleni,
Miris daje bosilje mileni,
Dok se bršljan oko hrasta vije,

Dokle gore naše snijeg krije,
Dogod More jadransko se pjeni,
Dokle oro gnijezdi se na stijeni,
Dok se Dunaj Crno u more lije,

Sjat će spomen našijeh muževa,
S djeli slavnih, srca junačkoga,
Sjat duh bistar, što ko zvijezda sijeva,

Rasvjetljujuć tamu svijeta ovoga,
Sjat svijet se od pjesam naših spjeva,
Sjat će slava roda slavjanskoga.

VI.

Sjat će slava roda slavjanskoga,
Slava slavna, čista izabrana,
Oreć se po sviju svijeta strana,
Aj, velika, kao ni u koga.

Zalud zavist dušmanina zloga,
Okaljat ju zalud mu nakana,
Zalud spletka srca previjana,
To joj ne skri sjaja njezinoga.

Pa, mada se i svi življi sroče,
I svi dusi jaza paklenoga
Da prot našoj staroj Slavi skoče,

Dokle bude Slavjana jednoga,
Oni nam ju nigda ne razluče,
Samo kad smo duha svi složnoga.

VII.

Samo bud'mo duha svi složnoga,
Ko što jedna sve nas rodi mati.
Sa Slavjanom nek se Slavjan brati,
A ne traži brata si drugoga.

Ko što jednog svi štujemo Boga,
Tako jedna nek sve obuhvati,
Spoji, bodri, tjera, goni, prati,
Ljubav, sve do časa samrtnoga.

Nek je dosta one mržnje stare –
Što duh slabi, a snagu nam pije
I najljepše namjere nam tare.

Iz sloge nam samo spas naš klije,
Nek se srdca nje plamom zažare,
Da nas stara zlosreća ne bije.

VIII.

Da nas stara zlosreća ne bije,
S koje rod nam toli puta strada,
Boreći se smjelo, ipak pada.
'Z tuđa jarma izvuć nigda šije.

S nje slobode sunce druge grije,
Rod nam bijedan cvili usred jada,
Naricaljke pjesme samo sklada,
A molitvom nebu gor vapije.

Ali nebo tvrdo i visoko,
A kameno srdce u tuđina
I sveđ zlobno našoj slavi oko.

Osvijestimo s'! Zar nam domovina
Nije dosta pala i duboko?
Bud'mo naši! Svi braća jedina!

IX.

Bud'mo naši! Svi braća jedina!
Ljubimo se, makar razne vjere,
Kad sinci smo jedne od matere,
Jednog štujuć Boga na visina.

Dost' rad vjere bjaše nepočina, –
Sad nek ljubav naša sve opere,
Nek nam novoj sreći puta stere,
Prelazećoj sa oca na sina.

Ovi vijek je novi, prosvijećeni,
Svi narodi pod stijegom sna s' roje.
Zar da s njimi ne idu Slaveni?

Zar da uvijek najposljednji stoje?
Od svakoga niženi, prezreni?
Hajdmo naprijed! Ne zapust'mo svoje!

X.

Hajdmo naprijed, ne zapust'mo svoje!
Najprije jezik majke slatko-mili,
Kog nje slatkim mlijekom smo upili,
Primiv prve djetinjske uzgoje;

Ljubimo ga, blago vrh svakoje,
Pa il' doma, il' van doma bili,
Nigdje ga se ni pred kim stidjeli
Njim zborimo, pojmo milopoje.

Njegujmo ga kano majka dijete,
Ta, vrstan je i prepun milina,
Al' zapušten s nemarnosti klete.

Prost nam narod čami usred tmina, -
Vodimo ga u hram od prosvjete,
Ljubav prava svoga ište čina.

XI.

Ljubav prava svoga ište čina,
Ponos roda svog, prastarom objavom
Običaji, s narodnom opravom –
I svim što je narodna svojina,

Bdijenje svrhu roda stečevina.
K tom pripravnost roda, pod zastavom
Vijek ih branit, i krvcom, i glavom,
Prot nasilju kleta dušmanina.

Al' revnosti još nam treba više
Pa da knjištvo podignemo svoje,
Da prosvjetom sav nam rod odiše,

Da se misli naškom riječi roje,
Da se mnogo čita, pak i piše. –
Zato nek se dusi sviju spoje.

XII.

Zato nek se dusi sviju spoje,
Oni što ih Svevišnji nadari –
Duha, uma i vrlina čari,
Nek se za svoj narod trude, znoje.

Nek ugarno polje knjige gnoje,
Da nam narod za njim čeznuć mari,
Da tuđinstva duhom se ne kvari,
Već svim srdcem prione za svoje.

Osobito naša slatka nada
I stup roda, mila omladina,
Da s' osvijesti, sad je hora, sada!

Da joj bude najveća milina
Latiti se prosvjetnoga rada,
Da s' usreći sva nam domovina.

XIII.

Da s' usreći sva nam domovina,
Te ljubavlju pravom mila roda,
Te vjernošću istih u nezgoda
I obranom prava od starina,

Razagnanjem neznanja svih tmina,
A sve slašću od prosvjete ploda,
Zakladami umjetnih zavoda,
I s promakom raznih obrtnina.

A pripomoć premnogo će tomu,
Ako majke čeda si uzgoje
Sve u duhu milom narodnomu.

Kad od mala obljubi se svoje,
Tad je žuđen napredak i domu,
Tad će, rode, sinut slavlje tvoje.

XIV.

Tad će, rode, sinut slavlje tvoje,
Puno sjaja, žara i miline,
Kano sunce iza noćne tmine,
Širom svijeta sipljuć zrake svoje.

Tad će biti, sve u tebi što je,
Svijetlo, jako i puno jedrine.
Nećeš stidjet, bojat se tuđine.
Neće svladat sile te nikoje.

Jest! To slavlje rodu će donijeti
Ljubav bratska i sloga, što s nje klije.
I kad mi se prosvjetom prosvijeti,

Mene tad će već zemlja da krije.
Al moj duh će ipak vami pjeti
Majko Slavo, sinci Jugslavije!

MAGISTRALE I.

Majko Slavo, sinci Jugslavije,
Svi smo braća, roda od istoga,
Jedna ista krv u nami vrije!

Dokle sunce jarko svijet taj grije,
Sjat će slava roda slavjanskoga!
Samo bud'mo duha svi složnoga,
Da nas stara zlosrća ne bije.

Bud'mo naši! Svi braća jedina!
Hajdmo naprijed! Ne zapust'mo svoje!
Svoga ljubav prava ište čina.

Zato nek se sviju dusi spoje,
Da j' nam u srcu sretna domovina.
Tad će, rode, sinut slavlje tvoje.

OJ! VI RODA NAŠEG KĆERI MILE

Oj! Vi roda našeg kćeri mile,
A sestre mi Bogom i rodbinom,
Istom riječi, istom domovinom,
K vama gone ljuvene me sile.

K vama, u kim sve se slasti slile,
Neopisnom dražesti, milinom,
Očarajuć sve munje hitrinom,
Većma nego iz gorice vile,

K vam me srce zatravljeno vuče,
Pa ne može da vam ne izlije
Ćuti, želje, što ga davno muče.

A da ljubav vašu zadobije,
Da mu srce dalje ne jauče,
Lijep će vijenac da vam bratac svije.

II.

Lijep će vijenac da vam bratac svije,
Al' ne od tog zlaćanoga smilja,
Nit od toga mirisnog bosilja,
Što je cvijeće rodu najmilije.

Vi bi, možda, još plemenitije
Htjele cvijeće, inostrana bilja,
Za povećat dražest vašeg milja,
Al' mi takvo s mog srca ne klije.

A što klije, jesu te pjesmice,
U kojima s' žar ljubavi krije,
S kog vrcaju one ko iskrice.

S tog će cvijeća da vam vijenac vije
Pjesnik, a brat, predrage sestrice,
Vi ste cvijeće roda najkrasnije.

III.

Vi ste cvijeće roda najkrasnije,
Izniknulo iz majčinih grudi,
Njegovano miloj u razbludi,
Bilo danju il sred nojce tije.

Ko što jutrom, kada blago grije
Sunce, cvijeće sve se življe budi,
Cvijet izvija, krasno plavi, rudi,
I najljepši miris u se pije,

Tako i vi, žarom vijek plamteće,
Materinje ljubavi premile,
Rastite nam, krasno kano cvijeće.

Svoj ste miris u skut cvijeta skrile,
Nema toga, tko ga srkat neće –
Sve ste čare u sebi spojile.

IV.

Sve ste čare u sebi spojile –
Ili gledo krasote vam lica,
Il' dražesti očinjih zjenica,
Što bi mrtvog čarom opčinile,

Il' vam slušo riječi slatko-mile,
Zvučeći vam sa rujnih usnica,
Ko Orfeja lire ljupkost žica,
Što bi stijenac kamen probudile,

Il' vam gledo spretnost, gipkost tijela,
Na kom su se dražesti razvile,
Sve što b' samo želja smislit smjela,

Ili smatro duha britka sile,
Ili srca mila krvna vrela,
Vi ste naše čarobnice vile.

V.

Vi ste naše čarobnice vile –
Oh! Da sreće, kad bi timi čari,
Kojim Bog i narav vas nadari,
Milom rodu od koristi bile!

O, kad bi ih na to obratile,
Da s' njih svako muško se zažari
Srce, za sve roda našeg stvari,
Žrtvujuć im, duha, tijela, sile!

To zadatak vaš je, to, sestrice,
S vas da rodu sreća svem proklija,
Pa da raste ljepša svednevica.

A nje rod će dostati tim prije,
Kad ljubavlju roda sja vam lice,
Kad vam ljubav roda srce grije.

VI.

Kad vam ljubav roda srce grije,
Oh! Ljubavlju tada kada plane
Srce djeve, nježne i mlađane,
Što je onda, što moguće nije?

Silnije je nego sve magije,
Sve protivne moći su odagnane
I najteže žrtve njoj lagane,
Svez se okol' nje složna uzvije.

Njom se, samo, posestrime drage,
Sjeme biljke, doma, roda, sije,
Ona čuva od tuđinstva ljage.

Kad s nje krvca srca vam zavrije,
Tad ste pravo dražesne i blage,
Tad s ruj - usta vaših med se lije.

VII.

Tad s ruj – usta vaših med se lije,
Naška riječ vam stječe neku silu,
Miloglasje i dražest premilu,
Što opisat pero kadro nije.

Domoljubno srce, pak, probije,
Slušajuć ju, slast, podobna pilu,
Ko čovjeka, što ču pjevat vilu,
Kada zorom lišce si umije.

Pak bi slušo, i žedan i gladan,
Sav očaran divnim spjevom vile,
Glasak njezin, divan i nasladan,

Tako i vi bivate premile
Samo naške riječi uz glas skladan,
Te vas ljubit gone tajne sile.

VIII.

Te vas ljubit gone tajne sile,
Jer se srce domoljubno nada
Da će ljubav, što vam srcem vlada,
U njem sve to dublje pustit žile.

U kojih mu drago zgoda bilo,
Da će bit vam najdraža naslada,
Prot tuđinstva najjača ograda,
Sve što j' naše domovine mile.

Da ćete uz jezik materinski
Uzljubiti našu knjigu bijelu,
Duh svoj svjetlat, a gonit tuđinski,

Ponosit se narodnim odijelom –
I to, ljubavi svog, znak je istinski.
Oh! Za svoje goj'te ljubav vrelu!

IX.

Oh! Za svoje goj'te ljubav vrelu!
Rodoljublje neka s vas odsijava,
Ne pazeći da l' se tko podsmijeva,
Nek je nakit svakom vašem djelu.

U odmoru il pri vezu, švelu,
Kad se zbori ili kad se pjeva,
Il zabava kad vam krvcu zagrijeva,
U igranki, il u našem sijelu,

Tek tu nam budite, roda kćeri,
Sa svim srcem i dušom odane
Domovini svojoj, ko materi.

O ljubavi kojom ste užgane
Djeli neka dom se naš uvjeri,
Da prije rodu ljepši danak svane.

X.

Da prije rodu ljepši danak svane,
Dan što će mu donijet slavlje pravo –
Duh prosvijetljen, srce čilo, zdravo,
Zacijelit mu sve njegove rane...

Samosvijesti ćut, tol' oželjene
Da za tuđim ne bi pristajavo,
Već za svoje, sve, sve, rado davo,
Svog stup bio i bedem obrane.

Čujete kćeri! Ako ste Slavjanke:
Sparta ne bi stekla slavu velu,
Da joj kćeri ne bjahu Spartanke...

Oh! Pojmite toga važnost cijelu,
Bud'te svega svoga njegovanke,
Dajte ruke toli važnom djelu.

XI.

Dajte ruke toli važnom djelu,
Premako vas slabim svijet naziva –
Al' vam slabost svemogućstvom biva,
Srce u voljnu i nježnosnu tijelu.

K tom dodavši jošte pamet zrelu,
Koju strast ne smete zavodljiva,
Nego samo roda ljubav živa
Potiče na dobročinstva smjela.

Uz takova srca i pameti
I uz volje zlatovez srčane,
Lasno ćete zadaću dospjeti.

Oj, sestrice roda milovane!
Hajd, sklopite za rod savez sveti!
Rod usrećit samo ste pozvane.

XII.

Rod usrećit samo ste pozvane,
Sreći toj baš temelj vi stavljate,
Kada cvijeće mladosti vam cvate
I kad s želja srdašce vam plane,

Oh! Ljubavlju prvom, razdraganom.
Zar tad srce da tuđincu date,
Il za ruku da tražite plate,
Roda ljubav pak da tad uvene?

Oh, ne činte toga, kćeri roda!
Vjerne roda ostajte na čelu –
Znate dobro da krv nije voda.

Važnost ta u bračnom leži djelu:
Dom od svoje krvi ište ploda,
Tim steć ćete krunu neuvelu.

XIII.

Tim steć ćete krunu neuvelu,
Podav rodu, s njege materine,
Časne kćeri, časne sine,
S' zdravim umom u drijenovom tijelu.

U srce im uliv onu vrelu,
Žarku ljubav napram Domovine,
Što vijek za nju gori, za nju gine,
Plamti, gori, istom u pepelu.

To, sestrice, rod naš od vas čeka,
To mu nade, žarke, oželjene.
Vi mu samo dat možete lijeka.

Oh! Neka vas na to krepko gane
Majke mlijeka slast i nužda prijeka –
A vaš spomen vijek će da ostane.

XIV.

A vaš spomen vijek će da ostane,
Ne kamena srezan sred krhkoga,
Već u srcu roda zahvalnoga
Vijek bit ćete ljubljene, štovane,

A svršivši žića zemnog dane,
U povijesti roda nam miloga,
Ko uzori ženskog spola svoga,
Zlatnim slovi vijekom spominjane.

Pjesnici će divnijem pjesmami
Opjevat vas kol ste slavne bile,
Imena vam sjat će međ zvijezdami.

Živ budem li i ja, slab sin vile,
Mnogo ljepši vijenac splest ću vami,
Slavnog roda našeg, kćeri mile!

MAGISTRALE II.

Oj! Vi našeg roda kćeri mile,
Lijep će vijenac da vam bratac svije.
Vi ste roda cvijeće najkrasnije,
Sve ste čare u sebi spojile.

Vi ste naše čarobnice Vile,
Kad vam ljubav roda srce grije.
Tad s ruj - usta vaših med se lije,
Te vas ljubit gone tajne sile.

Oh! Za svoje goj'te ljubav vrelu,
Da prije rodu ljepši danak svane,
Dajte ruke toli važnom djelu!

Rod usrećit samo ste pozvane.
Tim steć' ćete krunu neuvelu,
A vaš spomen vijek će da ostane.

4. siječnja 1854. - 17. veljače 1865.

GLASINKE
SRČANICE

I.
ZLOSREĆNICE

IZVOR GLASINKAM

Sunca zraci zemlju kad probiju,
Ko što kreću klicu u sjemenu,
Tako ljubav ove pjesme krenu,
Iz mog srca, iz kog, evo, kliju.

Ko cvjetovi cvijet što tužno izviju,
Kad kob vječnu dosudi im sjenu, -
Te bez boje i tugujuć svenu, -
Tako one tugu u sebi kriju.

Zašlo sunce, ah, ljubavi moje! –
Zato pjesme ove su lišene
Svake lijepe i radosne boje;

Samo vaje i boli nesmiljene,
One jadom jadujući poje,
Pod kojim mi tužno srce vene...

SRČANICE – ZLOSREĆNICE

Te glasnike nazvah Srčanice
Poleg maštom bujna vrela svoga,
Srca moga, srca mlađanoga,
Iz kog teku tiho, romorice.

One jesu izljev i vjesnice –
Slabi odjek samo sveg onoga,
Što početkom mlada žića svoga,
Osjeća mi srce tjekomice.

Oh! Da sreće, kad bi izljev istih
Bilo samo romon slasti čistih,
Ko kapljice jutarnje rosice: -

Al' nabrzo, jao, udes ljuti
Bistro vrelo njihovo zamuti,
Pretvori ih, jao, u Zlosrećnice.

NEMOGUĆE

Srčanice, o srcu da poje,
I njegovih raznovrsnih ćuti,
Kojeno se u njem više puti
Poput pčela medonosnih roje?

Kad ga slatke nade hrane, goje –
Kad se smije – il' kad tužno šuti –
Kad uzdiše – il' se žesti, ljuti –
Il' kad gine s tajne boli svoje, -

Pre bi zvijezde izbrojio sitne,
Iscrpio sinje more prije,
Neg sve ćuti srca nedohitne:

Jer sve što se u srcu nam zbije,
Osjećat se samo može tada,
Al' izreći, teško il' nikada...

ODVAŽNOST

Jok! Taj bojak neću više biti,
Što plam sveti vijek u meni guši
I mlađano moj žiće ruši, -
Zašt' da krijem što se ne da skriti?! -

Zar ću vijekom tužan suze liti? -
Zar da mi se mog života suši
Cvijetak mladi? - nemir taj u duši
Zar ću dovijek jadovan nositi?

Dost' progonstva, dost' je jada kleta,
Što mi duhu, srcu, željam smeta,
Ne! To Ile više trpit neće!

Ispred sebe zastor taj ću zdrti,
Slobodan sam, još se ne dam trti,
Pak ću poći tražit bolje sreće...

UTJEHA IZNENADA

Stan der, Ile! Sad si razjareni!
Lakše! Lakše! Tiši, tiši budi!
Počekaj dok plam se stiša u grudi!
Šapnu moj vijek prateći me Genij.

Deder, malo sa tom misli skreni, -
Ta, znaš kakvi današnji su ljudi –
Što nakani, bolje, der, rasudi,
Pak ne vjeruju svakoj praznoj sjeni.

Ne zdvoj, Ile, Okrugić Ilija!
Ondje gor', još živ, nad tobom bdije!
Trpi, svaka sila je za vrijeme!

Ufaj! Ta, i za te sunce sija!
Strpljen, spašen! – A daleko nije,
Pak će spasti srca tvoga breme! –

PJESNIČKO SRCE

Kako mi je, da znate, katkada
U srcu i oko srca moga,
Kakvo li milje njime zavlada
Ushićenja u čas pjesničkoga!

U kakvu li raskoš tonuć pada,
Kada, usred mala kruga svoga,
Stvori sliku raja nebeskoga –
Kako mu je grud, svijet, tijesan tada?!

Oh, da znate za sve ove slasti,
Što opisat, izreć se ne mogu,
Jer u čuvstva samo jesu vlasti;

Vjerujte mi i živome Bogu!
Da bi tada, mahom, svekolici,
Poželjeli postati pjesnici.

OPOZIVANJE

Al' da znate i kako mi j' tada
Oh, u srcu i na srcu momu,
Kad bol gorki njime mi zavlada –
Pa otkrit ga ne može nikomu! –

Kad mi lažna prevari ga nada,
Kako mi se skuči, kutu u svomu,
Ko u grobu stine ledenomu,
Spaziv pako, mjesto Eldorada.

Da možete sve, sve, osjetiti,
Što mi pati tada srce moje, -
Da možete srce tad vidjeti,

Iskidano od nevolje svoje, -
Pjesnika bi, vjerujte, prezreli,
Pjesnički mu lovor vijek prokleli.

ZAŠTO SAM TUŽAN

Više puta pitaše me druzi:
Oj! Ilija, što si tako tužan?
Što ti j' pogled neveseo, ružan?
Zašt' ti oko sve po zemlji puzi?

Il' ti oči nezadovolj suzi?
Il' ljubavi slatke ti si sužanj?
Vijek osamljen, bježiš nas ko kužan –
Il' raskošje nalaziš u tuzi?

Odgovarah ja im vijek: Eh, ništa!
Krijuć svakom teške svoje jade,
Što ih trpljah, mladih sred godišta...

K tom sve čekah lijek od lažne nade...
Pak i mišljah: Niste, braćo, vrači,
Al' ste ipak dobri pogađači.

KADA

Jadnog srca, slatka okrutnice,
Kad ćeš dvojbom mučit me prestati?
Ja te ljubim, kad ćeš mi kazati?
Prvi cjelov kad mi dat s usnice.

Zar ne vidiš moje blijedo lice?
Oči' tamu? Zar me uzdisati
Ti ne čuješ i glas mi drhtati?
Zar to nisu ljubavi iskrice?

A da ti je vidit srca moga
Bol i žalost, čeznuće za tobom,
Vjerovala bi, tako mi Boga!

Znaj bo, da vijek, i nad istim grobom,
Ona ljubav postojano traje,
Što ju čežnja, tuga, plač odaje...

NEVJERNICI LJUBI

A što tebi, draga, oj, nemila, -
Nevjernice, štono me ostavi,
Kad na vršku bijasmo ljubavi,
U spomenar da napiše vila?

Hoće l' kleti? Ta, sretna ne bila!
Vijek ti tekle suze iz oči plavih,
Nek ti uvijek čemer srce davi,
Svud te stigla moje kletve sila!

Ne! To nećeš nikad čut' od mene,
Prem osjetih s tebe bol u grudi –
Al' i prve slasti preljuvene!

Ta, pjesnički duh moj ti probudi!
Zato, ne klet', već kadgod uzmogu,
Za te, jadan, molit' ću se Bogu...

SLAVUJU

Oj, slavuju, što mi lijepo pojiš
O ljubavi, ikog bez odmora,
Kasnu u večer i kad sviće zora, -
Znaš da pjesmom tom me ne pokojiš?

Slavki pjevaj ljubav, što ju gojiš,
Al' to čini tamo usred gora,
Bježi dalje moga od prozora, -
Jer mi pjenjem stare rane gnojiš...

Znaš da ljubav samovanje ljubi:
Ili sretna u njemu uživa, -
Il' nesretna gorko s njeg' uzdiše, -

Tvoja j' prva – moju kob pogubi –
Te jur davno u grobu počiva, -
Ne budi ju, bjež', ne pjevaj više...

NOĆI

Hvala tebi, noći, majko tija,
Što te Višnji toliko nadari
Sa tvojimi mili, bujni čari,
Iz kojih nam dragi pokoj klija...

Hvala ti, što srce mi unjija
U san slatki, da s' od rana starih, -
Kojeno su njegovi hahari, -
Odmori, dok sunce ne zasija!

Ah! Kako mu godi slatki sanak,
Kako mirno počiva u grudi,
Kano dijete zipke sred mekane!...

Kamo sreće da ne svane danak,
Dugo, dugo da se ne probudi,
I s njim ljute i gorke mu rane...

MOLBA

Vidio si teška bolesnika,
Kad smalakše, pak sanak ga svlada,
Kako, da se ne probudi tada,
Udalji se svaka lupa, vika...

To je moga bolnog srca slika,
Što, pol mrtvo od svog teškog jada,
Zapalo mi u san slatki sada,
Odmara se od bola velika...

Zato tebe molim, čitatelju,
Smiluj se nad bijednim, jadnim njime,
Ne budi ga, bolna, ah, ničime; -

Izvan novoj sreći i veselju...
Inač', dalje od njega se luči,
O! Ne buči! – Ne govori! – Muči! –

UDESU

Udri! Udri, moj udesu kleti,
Pratioče žića mog čemerni!
Diž' buzdovan taj svoj sedmoperni,
Bij! Pak već se jedanput osveti.

Ti progonstva posla, mladih u ljeti -
Rad nevjere - srca bol neizmjerni -
Razdijeli me od drugova vjernih
Ranom smrću, - što ćeš još početi?

Ti sad počo, što ti drago, zloga,
Ne plašim se, jer znam za trpljenje,
A uzet mi nemaš jošter mnoga. -

Mene krijepi to osvjedočenje:
Da trpljenja, s trnja bodljivoga,
Cvjeta cvijeće, vječno za spasenje.

ZLOSREĆA

Jadno srce, što si dočekalo!?
Opet mi se žalosno prevari, -
Srcu koje za tebe ne mari,
Samo sebe sasvim si predalo; -

A ono hladno, ko guja, ostalo,
Tebe, pako, kan' da mraz popari,
Ti zacvili, jer se rana starih
Sjeti, kad si prvi put propalo...

Prestan', dakle, jadno srce moje,
Tražit srce poleg želje tvoje!
Niti s tim se više muči, pati: -

Zar ne vidiš da ti je suđeno
Više ljubit neg' biti ljubljeno,
Više plakat, nego s' radovati...

UTJEHA SRCU

Blago tebi, tužno srce moje!
Lišće sve već s drveća opalo,
Svako cvijeće cvjetati prestalo,
Ptice više nikakve ne poje;

Majka narav svukla ruho svoje,
Sjever brije, razraljivši zjalo,
Stablo svako injem je procvalo, -
Blago tebi, evo utjehe tvoje!

Kad prirodu svu pokriva tuga,
Kada puca drvlje i kamenje,
Oh! Tada se u srcu pokojim;

U suglasju sve bo j' srcem mojim.
Jer ne puca, nit mi tužeć stenje
Samo, već u tuzi ima druga...

ĆUT

Bože! Zašt' mi takvo srce dade,
Mekše od voska i prepuno ćuti?
Što osjeća uvijek, ah, sto puti
Većma, nego l' drugo, bol i jade...

Zašt' mi srce u dio ne pade
Takvo, što se nit žesti, nit ljuti?
Na udarce kobne muči, šuti,
Hladnokrvno sve prezirat znade?...

Al' što ištem Božjoj prot' odsudi?
Bol iz mene zbori, prosti Bože!
Ta, ćut ljudskog srca jeste dika!

Bez nje ljudi stvorovi su hudi,
Radost, žalost, bez nje bit ne može, -
A što čini, nego ćut, pjesnika?...

NEMA SPASA

Slabi čunčić, to, znate li, što je?
Bez jedara, sidra, vesla svaka?
Nemoćne su grudi s bola jaka,
I u njimi jadno srce moje.

Sinje more: moja tuga to je, -
Skale: ljudi kovarstva su opaka, -
Bura, vali: progonstva svakakva,
Štono jadnom jošte mi predstoje.

Kraj ovakvih pogibelji smrti,
Hoće l' srcu ljepša sinut zora?
Hoće l' čun kad željne naći luke?

Neće! - Ne! - Čun slab će se potrti,
Srce u tuge moru utonut mora,
Tako samo svršit će sve muke...

RASULO

Hajdmo! Čun je otisnut od kraja! –
Zbogom slasti, zlosrećno ljuvene,
Ah, ljubavi prve uspomene
Srca moga, prognana iz raja!

Dost' zato se suzama napaja
I podnosi boli nesmiljene,
Viš' ne može – tek što ne uvene –
Napol mrtvo već od uzdisaja.

Bjesni, dakle, buro i vijori!
Diž' talase, svemu na rasulo!
Sijevaj! Grmi! Pucaj! Lomi! Krši!

Udri čun o stijenu, pak razori!
Toni srce, navijek utonulo,
Da se jad moj gorki što prije svrši!

II.
NOVOŽIVKE

ŽIVOT MOM SI SRCU POVRATILA

Ko što Dante slavni, *Vita nuova*
Zvane, spjeva preslavne pjesmice,
Zbuđen čarom krasne Beatrice,
Tako i ja, zbuđen, spjevah ova.

Tuga, kojom srce kob otrova,
Satrv zadnje života mi klice,
Tvoje, dušo, srce i sjaj – lice,
Njemu povod bi života nova.

Ko da pališ ti luči života,
Život mom si srcu povratila!
Što da za to dam ti ja, sirota?

Nisam Dante, da te u raj stavim, -
Uzmi za to moje srce, Mila,
Dozvol' da Te, ljubeć, pjesmom slavim.

OJ, LJUBAVI, TI SI SVETA MENI

Oj, ljubavi, ti si sveta meni!
Božanstvena iskra, prava, čista,
Nerazdion dio Boga ista,
Koj' u duši našoj jest skriveni...

Života si uzor ti mileni!
S tebe bujno on cvate i lista,
S tebe zvijezda nade vijek mu blista,
S tebe samo ljudi su utješeni.

Ti kreposti vodiš mlade duše,
Slabim daješ tvoju moć svemogu,
Njom prepone sve se taru, ruše!

Ti si zamet svih velikih djela!
U dobrote, čara, krasnom slogu,
Bog si, raj si s nakitom anđela!

ZATO STOPUT BLAŽEN ČASAK ONI

Zato stoput blažen časak oni,
Prvi put kad tebe vidjeh, Mila!
Kad me oživi oči tvojih sila,
Kad mi prva tvoja riječ zazvoni!

Kad me prva želja teb' zagoni!
Prvi put kad za te kucnu žila,
Kad mi prva suza lice oblila,
Kad ti prvi uzdah svoj poklonih!

Blažen! Stoput blažen, čas taj mili! –
Pa ma da mi srce, stoput više,
Sad za tobom dan i noć uzdiše,

Sa čeznuća jaduje i cvili,
Jadovanje to je slatko-milo,
I umrijet bi u njem slatko bilo! –

LIJEPO L' TI JE GLEDAT BOŽJEG SVIJETA

Lijepo l' ti je gledat Božjeg svijeta:
Nebo čisto, suncem rasvijetljeno,
Noću sjajnim zvijezdam okićeno,
Kad međ njimi mjesec divno šeta.

Lijepo l' gledat, s proljetna pokreta,
Lice zemlje sasvim promijenjeno,
Kano ćilim, divno izvezeno,
Od zeleni i od razna cvijeta.

Al' ti s' ljepši svijet moj, zlato moje!
S tvog mi čela vedro nebo blista,
Sunce, zvijezde oči su mi tvoje;

Lice tvoje vječnoga proljeća
Jest mi zemlja, rajska bašta ista,
Puna krasna, mirisava cvijeća...

OJ! NARODE MOJ, VEĆINOM PROSTI

Oj! Narode moj, većinom prosti,
Al' čist ko iz Božjih ruku dijete, -
Sin prostoti tvojoj vijenac plete,
Jer je puna milja i dragosti.

Osim tvojih vrlina, kreposti,
Pun si one iskrenosti svete,
Nije u tebi lukavosti klete,
Niti one gadne prijetvornosti.

I prem s tog si propatio dosta, -
Prostodušnost tvoja sačuvana,
Ipak, od tog svijeta himba, osta:

A, naposeb, krasne kćeri tvoje
U tome su dražest ovijana,
A vrh svih sja, Milka, zlato moje!...

RAZOR, KOJ ĆE UČINIT SMRTI SILA

Kad sve smislim: to o čari tvojih,
Kako da mi nisi srcu mila?
Kad si njimi ljubav ti ulila
U srce mi, te ga ljupko opoji.

Al' kad smislim da njima predstoji
Razor, koj će učinit smrti sila, -
Ko da klonu ljubavi mi krila,
Srce mre, krv hladni u žila mojih.

Doduše je gorka to istina -
Tobom da će s' hranit crvi, mravi,
Prem čarobna toli si i lijepa;

Al' ljepota tvoja i milina
Podižu me ipak u ljubavi, -
Jer je glede toga ljubav slijepa...

GDJE SI DUŠO, UZDISANJE MILO

Gdje si dušo, uzdisanje milo,
Gdje si tako za vremena duga?!
Otkad tebe oko ne vidilo,
Obuze me jad i gorka tuga...

Nebo mi se u crno zavilo,
Dan mi mračan, bez sunca, svog druga,
Zvijezde i mjesec nisu mi svjetlilo,
Noć se tavna momu jadu ruga...

Čas bez tebe kano sat mi mine,
Sati dulji od ljetnih su dana,
A dan svaki dulji od godine;

Bez tebe mi ništ' ne prija hrana,
Za me nema bez tebe miline,
Bez tebe mi srce jedna rana!...

POKRAJ SLATKE SVE LJUBAVI TVOJE

Pokraj slatke sve ljubavi tvoje,
Opet, Milko, bolujem od jada,
Što te uvijek, kad goder sam rada,
Ah, ne mogu vidjet oči moje.

K tom na putu zapreke mi stoje,
Što zabrana kleta mnome vlada, -
Te, ah, k tebi ne smijem doć nikada,
Da se duše naše ljupko spoje!...

Da, to ne smijem! – Al' tko da zabrani
Da ne mislim, ne pjevam, ne pišem,
Ne sanjam, oh, slatka dušo, o tebi?!

Nitko! – Slast ta jedino me hrani,
Rad nje živim i živući dišem,
A bez nje, oh, umrijet mario ne bih! –

KAD ZIMZELEN U ZIMU POVENE

Kad zimzelen u zimu povene, -
A bršljan se stablom ne uzvije, -
Kada ljeti sunce ne uzgrije, -
A ružice ne budu rumene, -

Kad ostavi kos šume zelene, -
A sred stijena slavuj gnijezdo skrije, -
Kada grožđe na vrbi uzrije, -
A smokvama trn se zaodjene, -

Kad prestane drhtati topola,
A u roda našeg sijelo, prelo,
Svirka gusal' gajdi, igra kola, -

Onda, dušo, onda, znaj zacijelo,
Tad će srce moje, ah, prestati
Tebe ljubit, grlit, milovati.

NOĆI TEŠKE, NEKOĆ PUNE JADA

Noći teške, nekoć pune jada,
Pune vaja, uzdaha i strasti,
Mrkle, duge, strašne ko sablasti,
Kada sanak na oči ne pada, -

Oh, kako ste srcu drage sada,
Pune čara, milina i slasti, -
Ma zastrli oblaci vas tmasti –
Ma i bez sna, pune ste naslada!

Ako spavam, o mom zlatu snijevam,
Ako bdijem, njom se misli bave,
Te uzdahe njojzi šaljem slatke.

A što mislim, u glasinke spjevam,
Koje njene čari hvale, slave, -
Tako ste mi, noći, mile i kratke!...

SPAVAJ SLATKO, DUŠO, MILKO DRAGA

Spavaj slatko, dušo, Milko draga!
Laku nojcu i mila pokoja
Tebi želi budna vila moja,
Tebi, izvoru, mog života, blaga!

Sankom tvojim krijepila se snaga,
S njim ljepota prosinula tvoja,
Ko ruj – bijela, sjajna, zore boja,
Kada stupi preko noćnog praga.

Dusi rajski ponad tebe bdili,
U snovima rajskim te njijali,
A branili proti svakoj sili! –

Vjetrići te umilno hladili,
Mjesec, zvijezde, čarobno ti sjali,
Te ti sanak do jutra sladili! –

MILKINA NARICALJKA

O, moj rode, da si mogo čuti
Kako Milka za majkom narica,
Prateć pjevku potokom suzica,
Moralo bi t' srce prepuknuti.

Slušajuć ju, bol i meni ljuti
Izgna suze roneće niz lica,
Svakom riječju, ko da mene smica,
Koli riječi, mrijeh toliko puti.

Al' u tom se jadu čuđah jako,
Kako, plačuć, one riječi sklada,
S kojih kamen stijenac bi proplako; -

Kano da joj sve kaziva vila,
Toli žalno-krasna, puna jada,
I pjesnička, zapijevka joj bila.

LIJEPA SI MI, MOJA MEZIMICE

Lijepa si mi, moja mezimice,
Kad me oči tvoje milo glede,
Lijepa, kad mi tvoje ruj – usnice
Naški poje ili, pak, besjede.

Lijepa, kad ti lagane nožice
Sitno hode il' kolo povedu,
Lijepa, kad ti marljive ručice
Šiju, vezu, pletu, tkaju il' predu.

Lijepa, kad se u misli izgubiš,
Lijepa, kad ti srce neveselo,
A još ljepša, kad mi se naškubiš.

Al' kad, klečeć, moleć, ruke sklopiš,
Uprv oči u Gospu il' propelo,
Tad krasote sve u jednu stopiš...

S DOMOVINOM JEDNO

Razmišljo sam više puta, Mila,
Da li tebe, milojku jedinu,
Više ljubim nego domovinu,
Što me rodi i hrani sred krila?

Uz sav napor, duha moga, sila
I uz srce, ljubeće istinu,
Doć ne mogoh nikad na čistinu,
Ne znam u toj ljubavi mjerila.

Ko čovjeka štono duh i tijelo
Sačinjava, Milko, isto tako,
S domovinom jedno si mi cijelo.

Stog i ljubav moja samo j' jedna,
Nit razdijeliti mogu ju ikako,
Dok ja živim i ti, Milko medna!

ŽIVA SLIKA DOMOVINE

Živa slika domovine mile,
Oj! Ti si mi, Milko, moj živote!
Sve, na tebi, gledam nje ljepote
I sve, rodnog uma, vrle sile.

Slušam pjesme, što ih poje vile,
Da ti srce igra od milote,
Slušam riječi, majčine krasote,
Mudrost, što su poslovice skrile:

Vidim onu ćud blagu i prostu,
Tvrdu vjeru, iskrenost bez varke
I dobrotu napram svakom gostu; -

Vidim u tebi ljepši roda dio,
Pak ljubavi, stoga, plamom, žarke,
U teb' ljubim dom i rod naš mio!...

KOLI DRAG SI, MJESEČE MI, SJAJNI

Koli drag si, mjeseče mi, sjajni,
Kada sineš u večernjem dobu,
Dočim sve spi, ko u tihom grobu,
A ti svuda čar rasiplješ bajni,

Toli uzročiš tim mi jad beskrajni,
Te prot tebi gajim kivnu zlobu,
Što mi sjaš u Milke moje sobu,
Gledalac si nje čara i tajni. –

Al', jer prazna zloba jest bez snage,
Sjaj, mjeseče! – te, oh, mjesto mene
Ljubi s' zraci nje krasote bajne!

Bdi nad njome! Te ju u sne blage
Uljuljavaj – sne o men' ljuvene,
Al' što vidiš, nek ostanu tajne!...

BOLUJ, SRCE, AL' NEMOJ UMRIJETI

Boluj, srce, al' nemoj umrijeti!
Cvijete, veni, ali ne uveni!
Trpi, dušo, bol taj privremeni,
Ljubav naša lijeka će donijeti.

Bože! Molim ti se, de se sjeti
Da si, svih, naš otac ti mileni,
Svez ne kidaj srdaca ljuveni,
Nemoj dragu prije reda mi oteti!

Tako srce moje bez pokoja
Danju, noću, u snu i na javi,
Tužno jeca i Bogu se moli;

Jer za tobom gine, dušo moja,
Dočim jad ga nemilosno davi,
Noseć polu tvoje teške boli...

JOŠ BIH DAR SI ŽELIO SLIKARA

Kraj pjesničkog moga, duha dara,
S kojim vijek se s tobom, Milko, bavim,
Pojuć, tebe, što god mogu, slavim,
Od ljubavi tvoje užgan žara,

Još bih dar si želio slikara,
Da bojami živim te predstavim,
Te i tako svemu svijetu javim,
Divnu dražest tvog, ljepote čara.

Ao, Milko! Majka ti vesela!
Tad bi bila istom proslavljena,
Širom cijela svijeta obožavana;

Ko Madone slavna Rafaela,
Il' pokorna kano Magdalena,
Naslikana slavna od Tiziana.

STANAK ISPOD FRUŠKIH GORA

Znaš što još bih, Milko, želio sebi?
Za nas stanak ispod Fruških gora,
Od svjetskoga udaljen žamora,
Pa ma bio on sličan koljebi.

Tu nas, dušo, nitko bunio ne bi.
Tu kraj ptica i potok – žubora,
Vijek sred slatkih s tobom razgovora,
Živio bih i vijek pjevo tebi.

Oh! Kako bi tad nam tekli dnevi!
Svak dan većem u raskošju slasti,
Nesmućeni ni s jadi, ni s gnjevi!

Ti u mom, ja u tvom naručaju –
Prezirući svijeta blaga, časti,
Živjeli bi već ovd' ko u raju!...

MILA MAJKA TVOJA, OD MILOŠTE

Mila majka tvoja, od milošte,
Svojom Milkom tebe je prozvala,
Prvi put, kad s djetinjskom nježnosti,
Imenom si - majko - njoj tepala.

Ja te zovem Milkom od dragosti,
Kojom si mi srce razdragala,
Kad si prvim, prepunim ljupkosti,
Pogledom me sasvim očarala.

A to krasno, od milošte ime,
Uvijek rađa slasti mile, nove,
Jer se moje posve sriče s njime:

Kad ti reknem: Moja mila Milko!
I kad zatim tvoj mi se odzove
Ljupki glasak: Moj predragi Ilko! -

NA TE MISLIM BEZ PRESTANKA

Na te mislim, dušo poljubljena,
Čim se zbudim i sunce ograne!
Na te mislim svakog oka trena,
Dok ne zađe u zapada strane!

Na te mislim, dušo, kad milena
Večer s čari svojimi nastane!
Na te mislim, dok mi smrti sjena –
A to sanak – na oči ne pane!

A i u snu samo o tebi, hrano,
Mislim, s tobom um moj vijek se bavi,
Dok se iz svog ne pretrgnem sanka:

Tad promišljam o tebi sanjano,
Dok san oči snova ne sastavi.
Tako na te mislim bez prestanka!...

III.
SAMRTNICE – VJENČANICE

SRIJEMSKI PETRARCA

Suđeno mi da budem Petrarca
Drugi, mali – Srijema prastaroga –
Da me ustrijeli pogled oka jarka,
Lica očara ljepost uzornoga:

Da usplamti u meni ljubav žarka,
Te da spjevam slavu uzora toga.
Pak da, zatim, ko On, usred Arqua,
Vijek gubitak plačem Zlata moga!

Samo ta je međ nami razlika:
On u Arqua, ja kraj Fruških gora,
Ja slabačak – On uzor pjesnika,

Oplakuje On mrtvu Lauru svoju,
Ja, otetu meni, ah, odskora,
I s tim mrtvu za me, Milku moju!

MILKINO VJENČANJE

Oči moje, groznim suzam pune!
Kako s njima vid vaš ne istječe,
Kad gledaste Milku, pred vam, tune,
Gdje uz drugog pred žrtvenik kleče?!

Kako sluh moj navijek ne ogluhne,
Kad pitana: Ljubiš li ga? reče:
Ljubim, te se vrh toga zakune,
Čim nje ruka s njegovom se stječe?!

Srce moje! Kako se od jada
Ne raspuče, ne svisnu, ne skrši,
Il' u kamen ne pretvori tada?!

Dušo moja! Kako ne izleti
Iz grudi mi, da se bol moj svrši, -
Mojom smrću čin se taj posveti?!

SRCE! JOŠ MI NEŠTO NA UM PADE

Srce! Još mi nešto na um pade,
A ne mislim da me um moj vara -
Srce! Što te dopanusmo jade,
Tijem htjede da nas Bog pokara.

Srce moje, ah, ta, zašto dade
Da te pogled Milkin tol' očara?
Kad svakako vrlo dobro znade
Da od nas nikad bit ne može para? –

Sva je, dakle, krivica na tebi:
S tebe poče moja ljubav nova,
S tebe nova bludnja i prazna nada,

S tebe ostah sad ostavljen sebi,
S tebe poraz i zlosreća ova,
Samo s tebe gorko cvilim sada!...

ZBOGOM! ZBOGOM! MOJA MILKO MILA!

Zbogom! Zbogom! Moja Milko mila!
Al' ne, zbogom, moja, ti, ljubavi,
Premda kleti udes nas rastavi,
Pak te ote meni, ah, iz krila, -

Opet žarke ljubavi mi sila
Prestat neće, u snu ni na javi, -
Ti mog srca osta uzor pravi, -
Vijek mi mila, ko prije što s' bila!

Pa mada te s drugim pet stotina
Zakletava vežu nerazdiono, -
Pa da sto nas dijele brda i rijeka, -

Opet srca mog si ti Jedina!
Koju ljubim i ljubit ću usiono,
Moja! Moja! Moja! Pa do vijeka...

PJESNIKOVA SOBICA

Oj, sobice, vjerna ti tajnice
Žarke moje i slatke ljubavi!
Ah! Dost' put me s dragom ti sastavi,
Dost' put tebe njeno obasja lice!

Ah sobice, vjerna drugarice!
Dost' časova slatkih s njom probavih
U tebi, i mnoge, njenoj dici, slavi,
Uzdišući, ispjevah pjesmice.

To si sve ti čula i vidila:
Ali jao! Sad mi osta pusta,
Ne dolazi u tebe više Mila! –

Tebe zato krije tama gusta, -
Odsad ćeš me slušat i gledati
Samo za njom plakat, uzdisati...

TI RADOSTI MOJA, MOJ PROZORU

Ti, radosti moja, moj prozoru!
Ti, utjeho slatka, ah, nekada,
Na tebi sam stojeć, svak dan rada,
Pozdravljao jutrom rujnu zoru.

Na tebi sam, pram Milkinom dvoru
Gledeć, čezno za njom u naslada,
Na tebi sam, i s Milkom katkada,
Čas probavljo u milom razgovoru.

Oj, prozoru, sada muko moja!
Sad su tavna sva mi okna tvoja!
Sad se crna meni zora rađa!

Nemam zašto na tebi da stojim,
Nit izgledat koga, da s' pokojim,
Mila više tud mi ne prohađa! –

KUD ĆU OD TEBE?

Al' što buncam, mudrujuć od jada,
Ko da mi se umlje sve pomelo?
Kud će sjena, nego kud i tijelo?
Kuda suza, neg na oči pada?

Kud će janje od svog rodnog stada?
Kud će voda, nego vijek na vrelo?
Kud će ptica, neg kud jato cijelo?
Kud li pčela, neg sred cvjetnog sada?

Tako i ja, kud ću od tebe Mile?!
Pa da odem nakraj svijeta svega,
Ne bi mi se rane zacijelile!

Srce bi me uvijek vuklo k tebi,
Ko vučeno gvožđe od gvozdotega,
Zaboravit tebe mogo ne bih!...

JAO! MILKO, ALEM-SJAJ KAMENU

Jao! Milko, alem-sjaj kamenu,
Što mi obasja žića mrak tužnoga!
S kim se dičih, kano posred svoga
Car prijestolja, krunom na tjemenu.

Milko! Krasan cvijete u vremenu
Sretnom, gojen usred srca moga,
Nemirisan, nebran ni od koga –
Kog nizašta ne b' do u zamjenu.

Joj! Sad, Milko, sveg tog nemam više!
Drugi mojim alemom se diči!
Drugi cvijet moj uzbra i miriše!

A srdašce moje ucviljeno,
Siročetu jadnom sad naliči,
Kom njegovo sve jest ugrabljeno!...

A KAD PROĐEŠ POKRAJ DVORA MOGA

A kad prođeš pokraj dvora moga,
Kako ti je? – pošav k svojoj Neni, -
Na prozoru ne vidiš nikoga,
Nit zimzelen po njem ispleteni, -

Nit ružicu cvijeća mjesečnoga,
Nit karanfilj rujni i šareni, -
Kojih cvijet bja ures čara tvoga,
Na grud il' među pletke zadjeveni...

Da l' ti onda tuga srce stegne?
Da l' zasuziš onda, ljuta od jada?
Da l' uzdaha roj ti grud napregne?

Pomisliš li na me tad, svog draga,
I na cvijeće, kim se kiti rada?
Od čeg sveg sad ni glasa ni traga...

OJ, MJESEČE, TIHE NOĆI CARU

Oj, mjeseče, tihe noći caru!
Znaš kad sad bi najdraži mi bio?
Kad bi sad grob hladni mene krio,
A ti nad njim sjao, u bajnom čaru.

Grob moj tad bi sličio oltaru,
Srce moje žrtvi, što nemio
Bol ljubavi kobne uništio, -
Luči vječnoj ti, u blijedom žaru.

Tad bi duh moj u tebi uživo, -
To bi bilo utjeha mi prava,
Što bih mirno u grobu počivo. –

Jer je bolje da me zemlja ljubi,
Bolje da me grli zelen trava,
Neg što živim, Milku kad izgubih...

KAD MI, DUŠO, TEBE TKO SPOMENE

Kad mi, dušo, tebe tko spomene,
Da znaš, Milko, kako mi je sada?
Bol pregorki srcem mi zakrene, -
Prošlost živo sva mi na um pada.

Sve raskoši naše preljuvene,
Uživasmo koje mi nekada,
Sad, ustavše ko iz groba sjene,
Okupe me, od strah strepim tada.

Suza suzu iz oči naglo stiže,
Od bola mi stješnjuju se grudi,
Na uzdah se uzdah naglo niže,

Ne znam da l' sam u vedrom il' u tami, -
Ili mrtvac međ živijem ljudi, -
Il' živ čovjek mrtvim međ sjenami? –

LJETO PROĐE, RUŽE UVENULE

Ljeto prođe, ruže uvenule,
Koje brane, a koje nebrane,
Lišće žuto njine kiti grane,
Što se oštrim trnjem odjenule.

Evo, Milko, ruže se rasule,
U njim' gledam, ljubavi slađane
Moje sliku i s nje gorke rane,
Što mi pokoj srca razmetnule;

Slično ruže, moje, ah, ljubavi,
Procvaše nabrzo, samo osta
Suho lišće i grane trnjem pune.

Da, žalosne, oh, ljubavi krune!
Pod kojom se sušim ko od posta,
Dočim trnje sveđer me krvavi...

GROBLJE MI JE OMILILO JAKO

Ne znam kako, al', evo, je tako:
Otkad ti mi za drugoga ode,
Groblje mi je omililo jako.
Često tamo sad me noge vode.

Na njemu bih češće samcat plako,
Tužeć moje ljuvene nezgode,
Po kim umrije veselje mi svako,
A mač srce navijek mi probode.

A kad mrca u grob prate vjerni,
Nehotomce njimi se pridružim,
Godi srcu mom taj čin čemerni.

I dok oni nariču nad grobom,
Na te, Milko, živu misleć, tužim,
Te plačem, ko za mrtvom, za tobom...

NIGDJE TVOJE IME BAŠ NE STOJI

Dante slavi ime Beatrice,
Eleonori Tasso jadan poji,
Lauri pjeva Petrarca pjesmice,
Byron kaza imena draga svojih...

A, gle, moja slatka Jedinice!
Sred glasinka svekolikih mojih,
U kojih te slavih, i tvoje lice,
Nigdje tvoje ime, baš, ne stoji.

Ja to ne htijah! – bolje da ga gusta
Tama krije vijek od svijeta ovoga,
Moglo bi doć u pogana usta;

Bolje samo nek zabilježeno
Strune, zgine, usred srca moga,
Neg da bude svijetom odsvećeno...

JESI L' VID'LA, MILKO, DVIJE ZVIJEZDICE

Jesi l' vid'la, Milko, dvije zvijezdice,
Ko blizance na nebu sjajući,
Kad umah tek jedna, zemlji nice
Padne, iza se trag ostavljajući?

Naša slika to je, Jedinice!
Tako i ja past ću, umirući,
Ostaviv za sobom te pjesmice,
Ko ljubavi naše trag gorući.

Ti, pak, kano ona zvijezda sama,
Preostala na nebu sirota,
Sjati ćeš se vijek u tih pjesama:

Ja ću, pako, jadovan umrijeti, -
Al' ne sasvim. I poslije života
S tobom vijek ću u pjesam tih živjeti!...

NE SADI MI NA GROB ZLATNA SMILJA

To zgodi l' se, Milko, tad milena,
Ne sadi mi na grob zlatna smilja,
Nit ruj-ruže, nit žuta nevena,
Niti našeg srebrnog kovilja;

Dragoljuba ne sadi ljuvena,
Nit rutvice, nit miris-bosilja,
Kalopera, nit čubra zelena,
Ruzmarina, niti karanfilja.

Već uz krst mi drvo jadikovo,
A po grobu gorko pelen cvijeće,
A uz njega sadi čemeriku, -

Tako, Milko, gorko cvijeće ovo,
Bit će moje gorke znak zlosreće –
I men' lovor, zlosrećnom pjesniku...

ZBOGOM I TI, DIVNI FRUŠKE KRAJU

Zbogom i ti, divni Fruške kraju!
Stanče krasni moje srijemske vile,
Zlatni rube mjesta moje Mile,
U raznom se prelivajuć sjaju...

Tu, u bajnoj doli, tu, u gaju,
Tu, na cvjetom sagu šaren-svile,
Uz pjev ptica, pokraj vrela žile,
Čas probavih mnogi ko u raju...

A o berbi, uspomene slatke!
Kraj Milke mi uz pijevku, svirku, kolo,
Bjahu danci kratki i noći kratke...

Sveg tog nesta... samo ostaše jadi...
Zbogom Fruško, gaju, ptice, dolo!
Zbogom vrelo, berbo, vinogradi!

IV.
SAMRTNICE – RASTANČICE

PUTOVANJE PO VREMENU ZLOMU

Ako ima istine u tomu,
Što naš narod gata, mili, prosti,
Da znak jeste suza i žalosti
Putovanje po vremenu zlomu,

Tad se mogu, putovanju u mom,
Tješit, jer za dva dna trpih dosti,
Praćen kišom, snijegom u obilnosti,
Sve dok cilju, baš, ne dođoh svomu.

Stog bih mogo misliti za stalno,
Da je mnogo oko zaplakalo,
Mnogo ostalo, za mnom, srce žalno; -

No, to znadem zasigurno, Milko,
Uzdišuć si plakala, ne malo,
U dan kad tvoj otputova Ilko. –

LJUBIČICE, PROLJEĆA SESTRICE

Ljubičice, proljeća sestrice!
Zalud cvateš, kad za te ne hajem,
Nit te berem, nit te komu dajem,
Kad mi nema Milke, Jedinice;

Otkad njeno ja ne gledam lice,
U žalosti žića danke trajem,
Sve uzdišuć, plačem, cvilim, kajem,
Te, plačući, pišem te pjesmice;

Ko ožujskog štono žar sunašca
Tebe cvjetat iz zemljice budi,
Tako bol te pjesme 'z mog srdašca.

Ti jedanput cvateš svakog ljeta,
Al' moj bol mi uvijek cijepa grudi,
Nit će minut dok ne minem sa svijeta.

NEMA TEBE, MILKO, KO NEKADA

Nema tebe, Milko, ko nekada,
Da doneseš struk mi ljubičice,
Struk zumbulja iz tvog malog sada,
Kukurijeka iz bližnje gorice;

Nema tebe, da, kad s poljskog rada,
Pođeš doma kraj moje sobice,
Da mi prozor okitiš tajno tada
Lijepim stručkom proljetne đurđice;

Nema tebe, nema ni proljeća!
Nema tebe, pa nema ni cvijeća!
Pak, baš zato, i ne treba meni,

Drugi cvijeće nek beru, mirišu,
Što za dragom ne plaču, ne uzdišu,
Ti što nisu, ko ja, rastavljeni...

ŠTO SAD RADI MILOVANKA?

I.

Oj, sunašce, dnevni prijatelju!
Što svud gledaš za vedroga danka,
Ah, da možeš utišat mi želju,
Reć mi što sad radi Milovanka?

Je l' sad prede sa šarene prelje?
Ili tka već rana od uranka?
Il' u bašti sadi cvijeće, zelje?
Il' vrh platna zlatom veze tanka?

Il' rukave šije, ili skute?
Il' rasplića, il tiftikom šara?
Il' prišiva uz vez pulke žute?

Il', redujuć, užinu pripravlja?
Ili vodu nosi sa bunara?
Il' u društvu gdjegod se zabavlja?

II.

Ah, kaži joj sunce, žarko i milo,
Želje srca. – Majka joj vesela! –
Ne kidalo joj se, štono prela,
Makar tanko ko paučina bilo!

Nezamrsno ko svila se vilo,
Što otkala, zdrava to ponijela!
A što vezla i štono rasplela,
Na tom svako oko zavidilo.

Cvijeće joj se primilo veselo,
Kitila se njime ljeto cijelo,
Ni u zimu njojzi ne uvelo!

Užina joj baš na zdravlje bila!
Bunar-voda žeđ joj zagasila!
U društvu se slatko veselila!

ZA TOBOM ĆU UVIJEK PLAKAT, MILA

Za tobom ću uvijek plakat, Mila,
Sve do zadnjeg časa žića svoga!
Ah, za onim što si ti mi bila, -
Za ljubavlju srca tvog vjernoga!

Pa mada te s drugim veže sila,
Premda lica ja ne vidim tvoga,
Opet plakat za tobom će vila,
Pobuđena većma s jada toga!

Zbog zlosretne naše, ah, ljubavi
I udesa koji nas rastavi,
Jest, plakat će, ma gdje bio u svijetu!

Uvijek to ću samo spominjati,
Plačuć, uvijek udes proklinjati,
I na smrtnom svomu, ah, krevetu!...

ODOH S LIJEVOG KRAJA FRUŠKE GORE

Premda, Milko, divni moj uzore,
Kleti udes, ne, baš, nadaleko
Nas rastavi, da bih, jadan, reko:
Sad nas daljno dijeli kopno i more,

Odoh s lijevog kraja Fruške Gore,
Ostaviv te, ondje ga presjekoh,
Te na desni, amo, dolje, prijeko,
Dođoh u svog zavičaja dvore.

Ipak, Milko, kraj sve te blizine,
Što je možeš preć za dan sred ljeta,
Od želja mi srce moje gine.

Uvijek mi se, u mom gorkom vaju,
Čini kao da smo, na tog svijeta,
Ti na jednom, ja na drugom kraju...

TUĐA MODA

Nit' tu vidim skute, nit rukave,
Oj, misirske, snježne i tanane,
Po njim' rasplet il od srme grane,
Il' vunice rujne vez i plave.

Tu ne vidim smilje čelo glave,
Ni dukate, nit koral-đerdane,
Nit tkanice, šareno otkane, -
Riječju – nema naše tu oprave!

Tu s našinkam tuđa vlada moda,
Tuđim perjem tu se kiti svaka,
Kano ona u basnama svraka.

Ko što puran, nadut, šušuteć hoda,
Tako reifrok, šušteć mete tarac,
Spolja gladac, a iznutra jadac.

II.

Neki dan u gradskome salonu
Bijah, Milko, nagledah se čuda;
Ma mi pamet stade kano luda,
Ples gledajuć i svjetinu onu.

U Frankfurtu, Parizu l', Londonu,
Da l' sam? Pitah sebe, motreć svuda,
Il' je moja prostačka rasuda,
Nema pojma o etiket, bontonu?

Trom se Deutsch i mahnit Walzer pleše,
Viore se repovi frakova,
Nadižu se grdne krinoline;

Svirka presta – tad se švapski kreše,
Mah utekoh, uzdahnuvši ova:
Jao! Jadne moje domovine!

OJ, SUNAŠCE, DNEVNI MOJ PRIJANE

Oj, sunašce,dnevni moj prijane,
Ah, ustegni žarku jaru svoju,
Zar ne vidiš Milku, dragu moju,
Gdje u polju radeć trati dane?

Ne sjaj žarko, da joj, teški, odlane
Poso poljski, da ne gine u znoju,
A, plandujuć u slatku pokoju,
Da mi laka novom poslu ustane.

Ako sunce slušalo me ne bi,
Tada molim, vas, modre oblake,
Da mu češće vi zastrete zrake;

K tom se molim, još, vjetriću, tebi,
I ti uz njih tiho vas dan hladi,
Da mi moje zlato lakše radi...

RAZGOVOR S LASTAVICOM

Lasto! Evo Male Gospojine,
Ti se spremaš već u juga strane,
Ah! Kako mi srce s toga sahne,
Željno s tobom poć u te krajine;

Jer ne može Milku da prebrine,
I s njom dane slasno uživane, -
Pak je rad da rastančice-rane
Bol, nju vidjev, malo odumine.

Al' jer želim posve nemoguća,
Neprestanog goruć od čeznuća,
Stog, pak, živuć vijek u nepokoju, -

Zato molim tebe, lastavice,
Zaklinjuć te, po Bogu sestrice,
Uslišaj mi, barem, molbu moju:

II.

Nebrojeno Milku mi pozdravi,
Njoj cjelova odnes' nebrojenih, -
Reci: vijek da lik njen preljuveni,
Bit će uzor, srca mog, ljubavi.

Reci: da će vijek mi, iz oči plavih,
Suze teći, što smo rastavljeni, -
Da će živjet mojoj u spomeni,
Dok sa zemljom smrt me ne sastavi!

Al' pozdrav' mi i narod sav na jugu,
Koji u njoj ljubim, grlim, žarko,
Jer je sav mi, srcu mom, prirasto;

Bog snimio svaku s njega tugu, -
Vijek ga sunce ogrijavalo jarko, -
Pak, sad, zbogom! Sretno, mila lasto!

HAJD U BERBU

Hajd u berbu! Zva me drug moj juče,
Tam će biti krasna društva kita,
Bit ćevapa, vina, raznih pita,
Gajde i mnogo po izboru luče.

Idi, rekoh, tam me ništ' ne vuče,
Moja duša tog mi je već sita, -
Prošlo vrijeme kad se rado skitah, -
Što ću tam, kad srce mi jauče:

Na što Ranka, Dinka, Slankamenka,
Smederevka, Skadarkom ujedno,
Tamjanika, Drijenak, Radovenka?

Kad u berbi nema moje Željke!
Drugi bere moje grožđe medno,
Men' ostavlja kiso greš, peteljke...

BABINO LJETO

A joj! Gdje si, ti ljubavi moja?
Davno l' sam te sahranio veće, -
U grobu mi truneš bez pokoja, -
Uspomena kosti ti premeće.

Pjet će opet ptice usred hvoja,
U proljeće cvast će opet cvijeće,
Al' ljubavi žar i raskoš tvoja
Iz groba više uskrsnuti neće! –

Grob tvoj pusti trnje je pokrilo,
A po trnju, kano ures hudi,
Babino se ljeto svud obvilo.

Golo trnje po njem, ko ukleto, -
To su jadi, što mi deru grudi,
Te, pak, pjesme, babino su ljeto. –

SRODNI JUŽE! – SILA TVOJA GDJE JE

Gdje si, Milko, sunce srca moga?!
Što mi sinu u noći mog života,
Kad ostavljen živjeh ko sirota –
Ogrijav me žarom plama tvoga!

Ti iščeznu, neba sa modroga,
Gusti oblak tebe mi zamota, -
Liši srce slasnih svih milota,
Te sad drhće, studa od sjevernoga.

Danju, noću, vijekom moje nebo,
Svo omrklo s guste oblačine –
A od zime sav sam već ozebo. –

Srodni Jože! – Sila tvoja gdje je?!
Ah! Digni se! – Da mi sunce sine, -
Da mi dah tvoj srce ledno ogrije! -

NA DAN MRTVIH

I.

Dan bijaše mrtvih uspomene, -
Gonjen bolom srca nesretnoga
I ja sjene posjetih blažene,
Prem na groblju ne imah nikog svoga;

Čudne l' ćuti proniknuše mene –
Motreć vrevu, tu, naroda mnoga,
Pohodivša svoje premilene
I za spas im duša moleć Boga.

Gledah, dušom gorko rastuženom,
Te grobove snova pobusane
I rasuto po njim' neven-cvijeće.

A sve smiljem i sve zimzelenom,
Svud krstove krasno ovjenčane
I goreće pod krstovi svijeće...

II.

Ovd', po grobu čeda majka legla,
Plačuć što ga rana smrt pokosi, -
Ond' kraj krsta muža svijeću užegla
Žena, pa mu grob suzama rosi,-

Roditelja grleć krst, pritegla
Tam' sirota, što bez njih sad prosi, -
Tu ljubovca na krst vrpcom stegla
Vijenac dragom, da ga mrtav nosi, -

Grozne uz suze, samo mukle glase,
Zapjevanja, jecanja, uzdase,
Po tom svetom mjestu bješe čuti;

Pođoh i ja, stoga, suze liti,
Al' hoteć ih pred narodom skriti,
Van iz groblja tada se uputih. –

III.

Ali, tamo u prikrajku, spazih
Grobak jedan sasvim osamljeni,
Korovom i trnjem pokriveni,
Kom krst vrijeme il' ruka porazi.

Nikog ne bja njeg' da sad polazi,
Te obnovi novi sa buseni
I poželi pokoj premileni
Duši mrtvog, među dusi blazi.

Ovaj pusti grob me tronu toli,
Neg svi drugi, ah, sto puta više –
Da mi snova suze poletiše.

I čim jedan očenaš izmolih,
Odoh od njeg sav ucviljen kući,
Ovo misleć, gorko uzdišući:

IV.

Jao, Milko, hudi grobak ovi,
Budućeg je slika groba moga;
Tako ni ja neću imat svoga
Ikog, da mi grobak moj pnovi;

Sav zarasto u trnju, abdi, zovi,
Leglo guja i guštera zloga,
A bez vijenca, cvijetka ijednoga, -
To uresi bit će svi njegovi...

A od plača nad njim ni spomena –
Nećeš moć mi, Milko, doć milena,
U daleku ja ću umrijet, gnjilit, -

Mjesto spjeva kojim se jauče,
Vjetrovi će nada mnom da huče,
Mjesto suza, kiša s rosom cvilit...

SLIKA NARODNOG MOZAIKA

Slobodno l' je pjevati u slika?
Ako slike ures su pjesmama,
Tad te pjesme moga ljuven-plama
Narodnog su slika mozaika.

Domovina naša, oj, velika,
Slavna, krasna, mila, ona sama,
Sad u tim, sad onim prilikama, -
Ah! Ta, ona je moja Milka, dika!

Moja ljubav, čežnja, želje, nade,
Moj bol, vaji, jadi prečemerni,
Jek su samo njoj srdaca vjernih...

Tko da to si tumačit ne znade?...
Tko ne vidi u pjesmica ovih,
Naš Canticum Canticorum novi?!

SONETNI OPUS ILIJE OKRUGIĆA SRIJEMCA

JASNA MELVINGER

Kako bilježi književni kritičar Jovan Hranilović, Okrugić se od najranijih dana svoga pjesnikovanja rado koristio sonetnom formom: Prvi sonet je ispjevao 9. lipnja 1846. pod naslovom «Utjeha srdašcu». Sam je označio u rukopisu olovkom: «Moj prvi sonet». Već u tom sonetu i u kasnijima, što ih je odmah iza toga ispjevao, tehnika je sasvim pravilna[1]. Za talijanski književni termin sonet Okrugić, inače, najčešće rabi hrvatsku prevedenicu glasinka. Možda je to i njegova novotvorenica, načinjena, primjerice, po uzoru na nekadašnji fonetički termin glasnik, tj. samoglasnik ili vokal, prema *Slovnici hervatskoj* Antuna Mažuranića. U svoju stihozbirku *Sriemska vila*, objelodanjenu u Osijeku 1863. Okrugić je uvrstio i dosta pjesama drukčijeg versifikacijskoga ustrojstva, ali i cijeli jedan ciklus od dvadeset i šest soneta, *Sriemske glasinke*, o kojima, inače, veli da u *kratko opievaju zlosretnu razmirnicu našu s našom njegda ustavnom bratjom i vojevanje okolo Sriemskih Karlovacah u posliednjemu narodnom pokretu god. 1848. i 1849.*[2]. Kao što se može vidjeti i iz potonjih Okrugićevih djela, primjerice iz epsko-lirskog spjeva *Drugarice* ili iz igrokaza *Šokica*, bio je pod snažnim dojmom burnih povijesnih zbivanja iz doba mađarske revolucije. Borbe vođene u to doba od strane Slavena vidio je kao odjek šireg pokreta za prava naroda pod tuđinskom vlašću, te je, u tom smislu i na strani Jelačićevih graničara, i srpskih rodoljuba. S ponosom ističe, kao jedno od središta

1 Jovan Hranilović, *Okrugićeve lirske pjesme, Glas Matice hrvatske* god. IV, br. 7-8, str. 57. Zagreb, 1909.

2 Ilija Okrugić Sriemac, *Sriemska vila*, tiskom Dragutina Lehmanna i druga, Osijek, 1863., str. 149.

narodnog pokreta, upravo svoje rodne Srijemske Karlovce, a kori Petrovaradin, gdje se gradska uprava, kao i u Osijeku, solidarizirala s Mađarima. Zemljopisni prostor svoga zavičaja, kao prostor ratnih sukoba i ratnih pustošenja, u naslovima *Sriemskih glasinka* Okrugić obilježava dobro mu poznatim toponimima: *Sriemski Karlovci, Bukovac, Kamenica,* a među pjesmama *Gradu Petrovaradinu,* jedna je posvećena petrovaradinskom povijesnom lokalitetu *Vezirac brdu,* a jedna petrovaradinskom sakralnom objektu, *Tekinskoj Gospi.* No, gotovo sve te pjesme, zbog Okrugićeve, pjesnicima razdoblja romantizma, inače, svojstvene, ratoborne retorike, zanimljive su, uglavnom, tek kao dokumenti iz prve ruke, a o vremenu koje ih je iznjedrilo.

Okrugićevu zaokupljenost sonetnom formom potvrđuju i njegova dva sonetna vijenca, od kojih jedan nije nikad objelodanjen, a jedan se pojavio u *Nevenu* 1876. godine[3]. Na tim sonetnim vijencima, kako je pribilježio uz njih u rukopisu, autor je radio od 1854. do 1865. godine. Po svemu sudeći, napisao ih je po uzoru na poznati spjev Franca Prešerna, sačinjen u istome versifikacijskome obliku, a objelodanjen 1834. Inače, da je Okrugić poznavao stvaralaštvo Prešernovo može se tvrditi i na temelju njegova prepjeva ljubavne ljesme toga slovenskoga romantičara iz 1852. godine, tiskanog u *Bunjevačko-šokačkoj vili 1872.* Kao i Prešern, Okrugić u svojim sonetnim vijencima tumači autopoetički ustrojstvo svojih spjevova, te, kao i Prešern, u romantičnome zanosu slavi ljepotu žene, a u kontekstu rodoljubnih čuvstava. No, dok je Prešernov spjev, prije svega vijenac ljubavnih pjesama i govori o individualnoj ljubavi, Okrugićevi spjevovi sadrže patriotske pjesme,

3 Oba sonetna vijenca Okrugićeva objelodanjena u ovoj knjizi priređena su prema autografu koji se čuva u autorovoj ostavštini u Matici srpskoj u Novom Sadu.

ispjevane u znaku autorova panslavizma i jugoslavenstva, a u funkciji promoviranja programatskih ideja hrvatskog narodnog preporoda. Za razliku od Prešerna, Okrugić se nije trsio početke stihova u magistralnim sonetima povezati akrostihom, premda pažljivom čitatelju drugih nekih njegovih pjesmotvora ne može promaknuti da mu ni to obilježje pjesničke forme nije bilo nepoznato. Primijenio ga je, primjerice, u prigodnici posvećenoj crnogorskom vladaru i pjesniku, Nikoli Petroviću Njegošu.

Među hrvatskim pjesnicima druge polovice 19. stoljeća Okrugić nije bio jedini koji se zainteresirao za tako zahtjevnu versifikacijsku formu kao što je sonetni vijenac. Primjerice, književnik i estetičar Franjo Marković napisao je čak tri takva spjeva. Ono što je odista zanimljivo, kad je riječ o Okrugićevu književnom pothvatu, jest to što su njegovi sonetni vijenci koordinirani tako da čine cjelinu, ali uz sljedeću opreku: adresati autorovih poruka nisu isti, nego različiti po spolu. Naime, Okrugić se jednim od svojih sonetnih vijenaca obraća ponaosob *sincima*, a drugim *kćerima roda*. U novije vrijeme i srpski je književnik Milorad Pavić, na sličan način, svoj roman *Hazarski rečnik* namijenio, u jednome ključu čitanja muškarcima, a u drugom ključu čitanja ženama. I u svojim sonetnim vijencima, kao nebrojeno puta u svom stvaralaštvu, Okrugić nastoji uvjeriti slavensku braću, ma koliko bili razjedinjeni vjerom ili jezičnim razlikama, da je sloga neophodna, kako bi se uspješnije izborili za svoja narodna prava i kulturne vrednote u odnosu na pritisak tuđinskih vlasti, te da je hitna zadaća svih u slavenskome svijetu raditi na prosvjećivanju puka. A obraćajući se *kćerima roda*, sve slaveći njihove čari i vrline, nastoji ih prikloniti da se i one posvete rodoljubnim ciljevima, napose glede odgoja potomstva u narodnjačkome duhu, kako se ni pod *slavskom lipom* ne bi zaostajalo za drugim narodima.

Svoju pjesnički najostvareniju knjigu, *Glasinke srčanice*, Ilija Okrugić je objelodanio u Novom Sadu 1874.[4] U njezinom naslovu opažamo riječ *srčanica*, koju su, inače, rabili i drugi ilirski pjesnici, Okrugićevi prethodnici. Primjerice, jedan od tri ciklusa u knjizi Ivana Kukuljevića Sakcinskog *Pjesme*, objelodanjenoj u Zagrebu 1847. nosi također naslov *Srčanice*.

To nije začudno, jer u pitanju je izvedenica od kultne riječi književnog razdoblja romantizma, *srce*, koja simbolizira ishodište osjećaja. I sam se Okrugić, ne jednom, autopoetičkim stihovima očituje od kakvog su značenja za njega upravo čuvstva, pa tako izravno veli i ovo: *A što čini, nego ćut pjesnika?* (str. 25). U istom romantičarskome duhu, koji je promovirao osjećajnost i maštu, i slijedeći su stihovi što sadrže autorovo tumačenje riječi *srčanica* iz naslova knjige:

Te glasinke nazvah «Srčanice»
Poleg maštom bujna vrela svoga,
Srdca moga, srdca mlađanoga
Iz kog teku tiho romorice
(str. 1)

Budući da autor veli također i ovo:

Srčanice o srcu da poje
I njegovih raznovrsnih ćuti
(str. 2)

čini se da srčanice nisu ni samo, baš, ljubavne pjesme, ni samo rodoljubne, ni samo pjesme o ljubavi prema zavičaju, ni samo pjesme o prijateljstvu, ni samo pjesme o svjetskome

4 *Glasinke srčanice*, s.n.a. Novi Sad, 1874. Okrugićevi stihovi i ulomci stihova navedeni u daljnjem tekstu iz ove su knjige.

bolu i *svjetskome otrovu* (str. 28). Okrugićevo srce odista nije mirovalo, ni ono, nekada, valjda, ipak, i mladenački zaljubljeno, niti ono domoljubno, narodnjačko, slavensko i ilirsko. Razložno je pod srčanicama podrazumijevati sve pjesme ispjevane upravo u znaku osjećajnosti srca koja je i obilježila europski romantizam. Nema pjesnika toga razdoblja u čijim stihovima ne bi bio zapodjenut i koji razgovor s vlastitim srcem kakvih je veoma mnogo u Okrugićevim glasinkama, i to ne samo onih u čisto preradovićevskoj intonaciji: *Tišje, lakše kucaj srdce moje* (str. 10).

Zašto su *Glasinke srčanice* tiskane anonimno? Možda autoru i nije bilo, baš, zabranjeno knjigu potpisati svojim imenom i prezimenom, nego je sam odlučio tako postupiti, strepeći od nerazumijevanja, ne, samo, niti u onim konzervativnijim crkvenim krugovima. Desetak godina nakon Okrugićeve smrti o tom nerazumijevanju svjedoči pjesnik, novelist i književni kritičar Jovan Hranilović, i sam u svećeničkoj halji, dakako, grkokatoličkoga novosadskog protojereja, a u nastojanju da nađe i opravdanje za izrazito svjetovnu pjesničku inspiraciju svog književnog kolege i prijatelja: *U Okrugićevim lirskim pjesmama imade za čudo mnogo anakreontskog elementa, o što se mnogi spotiču, jer je pjesnik bio svećenik. O tome neću da govorim, samo spominjem da su sve te Okrugićeve pjesme s anakreontskim elementom ispjevane u najmlađim njegovim ljetima, neke još prije nego što je svršio bogosloviju, i prema duhu vremena kad se u preporodnom našem ilirskom dobu nije nitko spoticao o to, već je svaka pjesmica dobro došla domaćeg štiva željnim hrvatskim čitateljima*[5]. A kada je o anakreontici riječ, ni slučajno nije u Okrugića, baš, sve isto kao, primjerice, u *Vragolijama* Branka Radičevića, premda je jasno da je autor *Glasinka srčanica* i tu, moglo bi se reći,

5 Jovan Hranilović, n.d. str. 22.

čak i lascivnu pjesmu, svog tek nešto starijeg suvremenika, prvog srpskog romantičara, veoma dobro poznavao. Završni stihovi *Vragolija* glase: *Viri, dane, sjajni, viri / Ali čuvaj tajnu.,*[6] a završni stihovi jednoga od Okrugićevih soneta jesu ovi:

Sjaj mjeseče! - te, oh! mjesto mene
Ljubi s' zraci nje krasote bajne!
Bdi nad njome! te ju u sne blage
Uljuljavaj - sne o men' ljuvene
Al' što vidiš nek ostanu tajne!...

(str. 59)

U Radičevićevoj personifikaciji sjajni dan, kao kakav onodobni voajer, promatra ljubavni par na travi, a u Okrugićevoj sjajni mjesec i ne bi ugledao, baš, kakav razbludni prizor u djevojčinoj spavaćoj sobi, onako, kroz prozor, pa mu pjesnik dodjeljuje i ulogu, ne, valjda, niti u svemu uskraćenoga ljubavnika, da barem on ostvari erotska maštanja pjesničkoga subjekta. Ili, primjerice stihovi iz Radičevićeve pjesme *Ukor: De si dušo / de si rano / De si danče mio? / De si sunce ogrejano / De si dosad bio?*[7] daju početne impulse čak trima, tematski povezanim glasinkama Okrugićevim. I ako navedemo samo par katrena iz jedne od njih:

Gdje si Željko, da me želja mine
Da se srce moje upokoji
Gdje si Zlato da mi sunce sine
Razgna maglu što predamnom stoji?!
Gdje si Hrano da mi se razpline
Radost s tebe po svih udi mojih?!

6 Branko Radičević, *Pesme*, Matica srpska, Novi Sad, 1975. str. 27.
7 n.d. str. 22.

Gdje si Miko da me čar miline
Tvoje svega bezsvjesno opoji?!

(str. 46)

vidi se da i u Okrugića postoji nestrpljivi erotski imperativ, no jasno je da se on nije ni kanio, barem ne u svojim sonetima, takmičiti s Radičevićem kao pjesnikom plotskih radosti. Nije ga, dabome, slijedio u razdraganim i razigranim doživljajima tjelesnog, no, na sreću, ipak nije ni posve zatomio svoj bujni pjesnički temperament, te je, u doba hrvatskoga preporoda ispisao, ne, baš, ni samo koji – taj ljubavni sonet, romantičarski i po svojoj erotičkoj tenziji. Drugo je, dabogme, Okrugićeva neobjelodanjena šaljiva poema *Varadinijada*, u kojoj se autor nije suzdržavao opisivati niti odista obscene seksualne prizore.

Iz prepiske Okrugićeve s prijateljem mu, svećenikom i književnikom srijemskim, Jankom Tomborom, Hranilović je razabrao *da je Okrugiću i Tomboru bilo od njihove duhovne oblasti zabranjeno pod svojim imenom davati u štampu u listu „Neven" svoje pripovijesti i pjesme*, a u odnosu na ovaj *pritisak viših vlasti no što su bile crkvene*, zaključuje *da je ta zabrana možda bila glavnim razlogom da je mnogo Okrugićevih naročito patriotskom tendencijom prosijanih pjesama ostalo u rukopisu.*[8] U tom kontekstu treba spomenuti i jednu od Okrugićevih scenskih prigodnica, *Sastanak vila na Velebitu, u Trnavi i Đakovu...* koja je, također anonimno, objelodanjena u Đakovu 1888. da bi odmah po izlasku iz tiska bila cenzurom zabranjena i spaljena, kao pohvalnica Strossmayerovim političkim i ekumenskim stavovima, dakako, u doba bana Khuena Héderváryja. Nije, sudeći i po ovome, Ilija Okrugić iz čistoga hira ostajao anoniman, a nije se ni, tek iz želje da istakne svoju

8 Jovan Hranilović, *Ilija Okrugić Srijemac*, *Glas Matice hrvatske*, god. III, br. 19. Zagreb, 1908. str. 154.

zavičajnu pripadnost, tako često potpisivao pseudonimom *Sriemac.* Nije njemu bilo, baš, lako, niti kao svećeniku koji piše ljubavne pjesme, a niti kao ilirskome domoljubu pod tuđinskom vlašću. Dakako, i sve one točkice u pojedinim stihovima *Glasinka srčanica,* a namjesto slova autorovog imena, ili imena i prezimena, ili imena mu od mila Ilko, također svjedoče o nerazumijevanju za njegovo stvaralaštvo. Možda je dijelom i ovim motiviran sljedeći Okrugićev autopoetički izričaj kojim on, stavljajući znak jednakosti između drage i domovine, upućuje čitatelja da njegovu ljubavnu poeziju prihvati kao domoljubnu, samo ispjevanu na alegorijski način, dakle, slično kao što se, na način religijske alegorije, tumači biblijska *Pjesma nad pjesmama:*

Slobodno l' je pjevati u slikah?
Ako slike ures su pjesmama
Tad te pjesme moga ljuven – plama
Narodnog su slike Mozaika
Domovina naša, oj! velika
Slavna, krasna, mila, ona sama
Sad u tim, sad onim prilikama
Ah! Ta, Ona je moja Milka, dika!

Moja ljubav, čežnja, želje, nade
Moj bol, vaji, jadi prečemerni
Jek su samo njoj srdaca viernih...
Tko da to si tumačit ne znade?...
Tko ne vidi u pjesmica ovih
Naš „Canticum Canticorum" novi?!

(str. 158)

No, ako pomislimo da je ovaj ključ čitanja ponuđen i zato da se ušutkaju oni što su s mrzovoljom osluškivali

ljubavne uzdahe pjesničkoga subjekta *Glasinka srčanica,* to ne znači da u knjizi nema alegorije. Naprotiv, alegorijske su slike, u teškim vremenima, Okrugiću bile ne, samo, *ures pjesmama,* već su mu, čini se, pomagale da objelodani i stihove koji bi inače bili cenzurirani. Da, i u tome je kontekstu Milka personifikacija, *živa slika domovine mile.* (str. 55)

Glasinke srčanice veoma su opsežna pjesnička zbirka. Sadrže ukupno 295 soneta i završnu kanconu. Niko od pjesnika ilirskoga preporoda, pa ni od pjesnika kojega kasnijeg razdoblja, nije ostvario tako opsežan sonetni opus. Svaki od četiri ciklusa ove knjige mogao bi, i sam za sebe, biti, ne, baš, ni tanušna stihozbirka. Prvi ciklus, *Srčanice zlosrećnice,* tematizira prvu ljubav mladoga pjesnika s djevojkom kojoj ime ne znamo, ali znamo da nije slavenskoga podrijetla. Ta se ljubav završila nesretno, jer je djevojka pjesnika iznevjerila i napustila. Alegorijsko značenje cijeloga ciklusa usmjereno je rodoljubnom cilju: buđenju nacionalne samosvijesti i borbu protiv odnarođavanja u uvjetima tuđinske prevlasti. Možda u tim sadržajima ima i autobiografske ispovijesti: iako Okrugić ni u ranoj mladosti nije pisao na njemačkom kao, primjerice, Petar Preradović, ipak se u obitelji u kojoj je rođen i odrastao govorilo njemački, što nije bilo neuobičajeno za obitelji ondašnjih Hrvata, državnih službenika. Drugi ciklus nosi naziv *Srčanice novoživke,* prema naslovu Danteova djela *Vita nuova,* a progovara o pjesnikovoj novoj ljubavi, prema djevojci Milki. Kako se vidi iz naziva narednih ciklusa: *Samrtnice - vjenčanice* i *Samrtnice-rastančice,* ni ova se nova ljubav nije završila sretno. Glasinke iz tih ciklusa mogu se shvatiti i alegorijski, kao tugovanke iz doba Bachova apsolutizma, kada se o idejama hrvatskog narodnog preporoda i nije više smjelo govoriti. U tom su smislu *samrtnice* pjesme o agoniji, ne samo ljubavnih želja i

nadanja, nego i rodoljubnih težnji i ideala u obespravljenoj domovini.

Tko je djevojka Milka o kojoj je Okrugić želio pjevati, da spomenemo samo najslavnije njegove književne uzore, kao Dante o Beatrici, kao Petrarca o Lauri, kao Tasso o Eleonori? Autor *Glasinki srčanica* ne otkriva njezin identitet, nego veli da je ime kojim joj se obraća tek ime od milja, jer je ne želi izložiti neugodnostima:

Sred glasinka svih kolikih mojih,
U kojih te slavih i tvoje lice
Nigdje tvoje ime baš ne stoji.

Ja to ne htjeh! – bolje da ga gusta
Tama krije viek od svieta ovoga –
Moglo bi doć u pogana usta.

(str. 104)

No, bez obzira na to je li Milka, ne samo kao personifikacija pjesnikovih ideala, već i kao realna osoba, postojala u njegovu životu ili ne, *Glasinke srčanice* nisu tek intimna ljubavna ispovijed.

U versifikacijskom su pogledu Okrugićeve glasinke sinteza petrarkističkoga soneta i deseteračkoga metra narodne pjesme. Po tome se uopće ne razlikuju od, isto tako deseteračkih, soneta Vrazovih, niti od, isto tako deseteračkih, soneta Preradovićevih. No, u odnosu na narodni epski deseterac, ilirski pjesnici, od Mažuranića pa nadalje, unose i nove versifikacijske postupke, primjerice, koriste se opkoračenjem, a upravo ta tendencija kod Okrugića je veoma izražena. Evo par primjera:

Samo mene stari još okovi
Vežu – srdce kida bol nemila

(str. 3)

Te viek mi se u mom gorkom vaju
Čini, kano da smo na tog svieta

(str. 131)

Tražim lieka ne bi l' s njime ljuti
Bol tvoj mogo kako utišati

(str. 3)

U svim tim stihovima ostvaruje se pauza iza opkoračenja, a ako se ostvaruje još i deseteračka cezura iza četvrtoga stiha, metar je, zapravo, trodjelan i pridonosi elegičnosti izričaja.

Okrugić odstupa od uobičajenog metričkog ustrojstva narodnog epskog deseterca i u stihovima s dvosložnim usklicima, kakvih je u *Glasinkama* također puno:

Lasto! Evo Male Gospojine!

(str. 141)

Vajme! Slatka moja mladost minu!

(str. 32)

Neće! ne – čun slabi će se potrti

(str. 30)

Spomenuti je i brojne Okrugićeve siniceze, tj. versifikacijsku mogućnost da u stihovima što sadrže, ne deset, već jedanaest slogova, slogotvornost jednoga od dva vokala koji dolaze jedan iza drugog, bilo u istoj riječi, bilo na granici dviju riječi, pri čitanju ostane neostvarenom. Siniceza nije nepoznata narodnoj pjesmi, a

uobičajena je i u hrvatskih pisaca, primjerice u Gundulića, Mažuranića, Matoša. U Okrugićevo se vrijeme nije smatrala zastarjelom, kao ni razne elizije kojih također ima u njegovim stihovima.

Zanimanje za Okrugićevu liriku oživjelo je devedesetih godina prošlog stoljeća, negdje pred stotu obljetnicu pjesnikove smrti. Ugledna talijanistica Natka Badurina preispitala je, na temelju 26 njegovih glasinka iz ciklusa *Novoživke* objavljenih 1867. u *Dragoljubu,* Okrugićev odnos spram talijanske književne tradicije, napose spram stilnovističke i petrarkističke poezije. U središtu njezina istraživanja Okrugićev je *hommage* Danteu, uz zapažanje da je pjesnik novoživki imao svoje uzore i među hrvatskim, renesansnim i baroknim pjesnicima. Sud Natke Badurine, izrečen na temelju pjesama objelodanjenih u *Dragoljubu,* da je to *sinteza književnih inspiracija na temu ljubavi*[9] bitan je za razumijevanje i Okrugićevih *Glasinka srčanica* u cjelini. I čitajući knjigu u cjelini može se zaključiti da je, odista, riječ o *sintezi književnih inspiracija,* no ne, baš, samo na temu ljubavi, jer je Okrugićev projekt književne sinteze još ambiciozniji i širi.

Natka Badurina impresionirana je, ne, samo, Okrugićevim poznavanjem klasičnih i živih stranih jezika, nego još više tim što je taj poliglot u originalu čitao, čak i djela značajnih europskih pisaca, svojih suvremenika, pa tako i ona Leopardijeva koja u njegovo vrijeme još nisu bila prevedena na hrvatski. Također, nije bez osnova ustvrditi da je Okrugić u originalu čitao i *Cvijeće zla* Charlesa Baudelairea, za koga jedva da je tijekom 19. stoljeća u Hrvatskoj i bilo kakvoga zanimanja. Zar u ovome sonetu

---

9 Natka Badurina, Okrugićev Dante, Hrvatsko-talijanski književni odnosi, 3, Zagreb, 1992. str. 81.

nije izvariran, za ono doba tako šokantan motiv glasovite Baudelairove pjesme *Une charogne*, odnosno, *Mrcina*[10]:

Kad sve smislim: to o čari tvojih
Kako da mi nisi srdcu mila?
Kad si njimi ljubav ti ulila
U srdce mi, te ga ljubko opoji?
Al' kad smislim da njima predstoji
Razor koj će učinit smrti sila –
Ko da klonu ljubavi mi krila
Srdce mre, krv hladni u žila mojih

Doduše je gorka to istina
Tobom će s ' hranit crvi, mravi
Prem čarobna toli si i liepa
Al' ljepote tvoje i milina
Podižu me ipak u ljubavi. –
Jer je glede toga ljubav sliepa...

(str. 45)

Dakako, nema u Okrugićevim stihovima ni bodlerovskog uživljavanja u ljepotu užasa, ni bodlerovskoga sarkazma. Razmišljajući o dekadentnom erotskom motivu Baudelairovom, Okrugić ga je umnogome prilagodio svojoj romantičarskoj osjećajnosti srca. Nije on još mogao osjetiti do koje je mjere nov prevratnički pjesnički senzibilitet velikog francuskog pjesnika, no i ti najnoviji pjesnički tonovi Baudelairovi naišli su na koju – tu rezonancu u *Glasinkama srčanicama*. U detaljnijoj analizi ovo bi se moglo dokumentirati s još ponešto Okrugićevih stihova, primjerice u odnosu na pjesme, također iz *Cvijeća zla:*

10 Charles Baudlaire, *Les fleurs du mal*, Broceliande, Strasbourg, 1963. str. 82.

A une Madone, Jednoj Madoni, i *Le Mort joyeux, Veseli mrtvac*[11].

Za novo čitanje, pa i za revaloriziranje Okrugićeva lirskoga pjesništva zaslužan je i povjesničar književnosti, komparatist, romanist i prevoditelj s romanskih jezika Mirko Tomasović. Upravo u odnosu na nebrigu spram Okrugićeva opusa Tomasović i veli da se *kad je posrijedi hrvatska prošlostoljetna baština... u pogledu nje odnosimo počesto bahato i ignorantski, i na historiografskoj, i na interpretativnoj razini*, odnosno, da je otpisivati Okrugićeva djela, kako se to uobičajilo u hrvatskoj znanosti o književnosti, i nesvrhovito, i neopravdano, te zaljučuje da *Okrugiću pripada određeno mjesto u evoluciji hrvatske ljubavne lirike u 19. stoljeću, te da on nedvojbeno obilježuje jednu od njezinih znakovitih tendencija vezanu za europski romantizam*[12].

Mirko Tomasović je unekoliko i začuđen time što Ilija Okrugić, premda je iz panonske, a ne mediteranske Hrvatske, pokazuje u *Glasinkama srčanicama* tako živo zanimanje za talijansku pjesničku ljubavnu tradiciju. Ovo je, dakako, razumljivije ako se pomisli, primjerice, i na Goetheova putovanja po Italiji, a i na to da su zemlju *wo die Zitronen blühn* posjećivali i ugledni književnici, Okrugićevi suvremenici, s južnoslavenskog juga, Petar Petrović Njegoš, te Ljubomir Nenadović koji je o svojim dojmovima i pisao. Također, Okrugićeve *Glasinke srčanice* nisu niti prva, niti jedina pjesnička knjiga u kojoj se oživljuje *duh Petrarke* (s.p.), a koja je u tom 19. stoljeću bila objelodanjena u Novom Sadu. Dakle, da ne izdvajamo iz slavenskog i južnoslavenskog konteksta ni onih pet, čak, soneta koje je Okrugić posvetio *uzoru pjesnika* (str.

---

11 n.d. str. 129. i 156.

12 Mirko Tomasović, *Novoživke Ilije Okrugića Sriemca*, Zbornik *Krležini dani u Osijeku 1996*. Osijek-Zagreb, 1997. str. 103.

79) u želji da mu pjesme *na njegove naliče* (str. 79), sve s apostrofama *Oj, Petrarko* (str. 80) ili *Oj, Petrarko, pjevče božastveni* (str. 80), pa da se spomene i pjesnik srpskog predromantizma Jovan Pačić, koji je, još u prvoj polovici stoljeća, u Novom Sadu tiskao svoj neopetrarkistički kanconijer. A i o ljubavnoj poeziji Jovana Jovanovića Zmaja, koju je Okrugić veoma dobro poznavao, bilo je pisano, ne, još, u 19. stoljeću, s podnaslovima koji aludiraju na neopetrarkističku inspiraciju ovoga pjesnika: *In vita di Laura – o Đulićima, In morte di Laura – o Đulićima uveocima*[13]. Također, možda se i nije podsmjehnuo Zmaj baš Iliji Okrugiću u svome sedmeračkome *„Sonetu"* iz 1888.[14]:

Sad, pesmo u svet idi!
„Sonet" si – to se vidi;
Al' ne vidi s' Petrarka

no, i na temelju te rugalice može se zaključiti da je, i u novosadskoj književnoj sredini Okrugićeva doba, romantičarski neopetrarkizam, bez obzira na njegove umjetničke domete, bio evidentna pjesnička tendencija.

Intertekstualni odnos *Glasinka srčanica* i *Đulića* može se oprimjeriti i većim brojem usporedbi, no zanimljiva je upravo sljedeća: đulić Zmajev koji sadrži i poznate stihove: *Pa joj reci, reci... Oj, ne reci, ćuti / Bolje je nek ne zna – / Neka i ne sluti*[15] ostavio je traga, primjerice, i u Okrugićevoj glasinki *Slavulju: Ne budi ju, bjež' ne pjevaj više...* (str. 20), i

13 Pavle Popović, *Jovan Jovanović Zmaj i njegovi Đulići*, prema pretisku u knjizi: Jovan Jovanović Zmaj, *Đulići, Đulići uveoci*, Politika, Narodna knjiga, Beograd, 2005. str. 5-42.

14 Jovan Jovanović Zmaj, *Slavujanke*, priredio Sava Babić, Gradska biblioteka Novi Sad, Novi Sad, 2004. str. 16.

15 Jovan Jovanović Zmaj, *Pesme*, Matica srpska, Novi Sad, 1975. str. 57.

u glasinki *Molba* iz istoga ciklusa: *O! ne lupaj - ne govori! - muči!* (str. 21). U svim tim pjesmama napaćeno srce, a pred iskušenjima nove ljubavi, nije više u stanju osmjehnuti se svojoj sreći, baš kao što je o tome, dakako, i prije Zmaja, i prije Okrugića, već pjevao francuski romantičar Gérard de Nerval. Podsjetiti je, dabome, na njegovu pjesmu *Laisse moi!* tj. *Ostavi me!*[16], pa i na pjesmu *Résignation,* odnosno, *Malodušje,* s tim što su motivi Nervalovi do Okrugića mogli doći i preko francuskih originala, a do Zmaja preko prijevoda na mađarski ili njemački jezik.

Glasinke srčanice treba, dakako, tumačiti i u odnosu na pjesnička ostvarenja prethodne književne generacije hrvatskog narodnog preporoda. Primjerice, Okrugićeva je knjiga, prije svega po svojoj zamisli, vrlo bliska Vrazovim *Đulabijama.* I Vrazovi krakovjaci, i Okrugićevi soneti imaju gotovo istu tematsku osnovu u kojoj se prepleću ljubavni i rodoljubni motivi, i oni slavenski, i oni domovinski, i oni zavičajni. No, ako spomenemo i poznatu personifikaciju iz naslova, nekada tako utjecajnog češkog pjesnika Jana Kollára, koju su preuzeli i Vraz, i Preradović, i Okrugić, ipak treba reći da Milka iz *Glasinki srčanice,* koja je, dabome, i jedna od *kćeri majke Slave,* u Okrugićevom tom djelu, a u duhu štrosmajerovskoga jugoslavenstva, jest proslavljena i kao *kći majke Jug - Slavije* (str. 39). U Vrazovu vijencu popijevaka Slava zove i s Velebita, i s Vitoše, i s Triglava, dok teku rijeke, i Laba, i Visla, i Dunaj, i Nistra. U *Glasinkama srčanicama* od svih planina i planinskih visova, spominje se samo, jedna i jedina, Fruška gora, a od voda tekućica tek fruškogorski potočići. Okrugićeve pjesme o Dunavu, a i budnice u kojima se spominju i drugi gorski visovi osim fruškogorskih, iz ranijeg su razdoblja njegova stvaralaštva. Također, dok i Stanko Vraz, i Petar Preradović

16 Gerard de Nerval, *Poésies*, Union générale d'éditions, Paris 1964. str. 103-104 i str. 105.

svoju inspiraciju duguju *vili slavskog roda,* Okrugićeva nadahnjuje *sriemska,* odnosno, *fruškogorska vila.* A dok su kulturnopovijesne reference Vrazove iz staroga Egipta ili antičke Grčke, Okrugić, ni u antičku prošlost obično i ne ide dalje od rodnoga mu Srijema i njegova starorimskoga nasljeđa.

U *Glasinkama srčanicama* dosta je i ljubavnih motiva, i neopetrarkističkih, i drugih romantičarskih, koji su književnosti hrvatskog narodnog preporoda i odranije poznati, a iz poezije Vrazove i Preradovićeve. Tako, primjerice, Petrarcin motiv sobice što je svjedokom, bilo ljubavnih susreta i užitaka, bilo usamljenosti i ljubavne patnje, inače veoma čest u Okrugićevim glasinkama, nije zaobišao ni Vraz u *Đulabijama.* Dakako, i jedan i drugi pjesnik su isti motiv mogli preuzeti i od Goethea, iz lirske pjesme uklopljene u dramski tekst *Prafausta* pod naslovom *Gretičina soba,* ali o tome nije lako zaključivati. Ili, primjerice, nije se samo Vraz, kao nekada, tako dirljivo, Janus Pannonius, opraštao od svoje Ljubice kao da se rastaje od života i svijeta sa svim njegovim prirodnim ljepotama: *Zbogom gore, zbogom / livade, dubrave*[17]. Zato, kada Okrugić u svojim *rastančicama,* opraštajući se od voljene Milke i tako dragih mu fruškogorskih predjela veli:

S bogom Fruško, gaju, ptice, dolo!
S bogom vrelo, berbo, vinogradi!

(str. 114)

onda je on tu, nedvojbeno, u dvopjevu s Brankom Radičevićem, prije svega, pod utjecajem njegove poeme *Đački rastanak* i njegove elegije *Kad mlidijah umreti,* što je

17 Stanko Vraz, Petar Preradović, *Djela,* uredio Antun Barac, Zora, Zagreb, 1954. str. 123.

razvidno ne samo iz navedene Okrugićeve parafraze, već i iz drugih stihova *Glasinka srčanica.*

A u Okrugićevoj sintezi književnih inspiracija na temu ljubavi odjekuju i tonovi pojedinih popularnih uglazbljenih pjesama, koje su, inače, poznate i u suvremenome dobu kao starovaroške. Primjerice jedna od Okrugićevih *novoživka* započinje ovako:

Na te mislim, dušo poljubljena,
Čim se zbudim i sunce ograne!
Na te mislim svakok oka trena,
Dok ne zađe u zapadne strane!

(str. 75)

Riječ je, dakako, o najpoznatijoj uglazbljenoj pjesmi *Na te mislim* slavonskoga književnika Vladimira Nikolića[18] koji je, inače, svoju jedinu stihozbirku *Beršljani* objelodanio iste godine kad i Okrugić svoju *Sriemsku vilu,* dakle, 1863. i to kod istoga osiječkoga nakladnika. Okrugić je, ne samo u navedenom prvom svom katrenu, parafrazirao Nikolićevu pjesmu, ostvarivši, dakako po drugačijem versifikacijskom modelu, neku vrstu njezine dubletne verzije, koja, kao metatekst, korespondira i s glazbenom tradicijom građanske Slavonije iz druge polovine 19. stoljeća.

Ideja francuskoga filozofa i književnika Jean Jacquesa Rousseaua da civilizacija kvari čovjeka, te da se zato treba vratiti prirodi, u temelju je veoma izraženih tendencija iz književnog razdoblja europskoga romantizma, a veoma je prepoznatljiva i u Okrugićevu idealiziranju prostoga puka:

---

18 Helena Sablić-Tomić, Goran Rem, *Slavonski tekst hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 2003. str. 248.

Oj! narode moj većinom prosti
Al' čist ko iz božjih ruku diete –
Sin prostoti tvojoj vienac plete
Jer je puna milja i dragosti

(str. 44)

Kult prostoga puka u čijoj *prezrenoj prostoti / Bog i majka priroda odsieva* (str. 44) nije bio nepoznat niti ranijoj književnoj generaciji hrvatskog narodnog preporoda, s tim što je rusoovska opreka *priroda / civilizacija,* u funkciji borbe za nacionalno osamostaljenje, postala korelativnom s oprekom *slavensko / tuđinsko,* odnosno, čak, *naše / tuđe.* U tom duhu Okrugić na satiričan način govori o izvještačenosti etikete i bontona u hrvatskim građanskim salonima, o konverzaciji na njemačkom jeziku, o frakovima i krinolinama, o valceru i *tuđinskim romanima,* s istom zlovoljom s kojom i Jovan Jovanović Zmaj govori o odnarođenoj srpskoj mladeži, primjerice u svojoj pjesmi *Bildung.* Nema u *Glasinkama srčanicama* ni traga relkovićevske moralne podozrivosti spram pučkih običaj : pjesnički subjekt Okrugićev s velikim užitkom promatra Milku kako pleše u pokladnome kolu. Također je zanimljivo što Okrugić, koji je ne samo pjesnik, već i glazbenik, skladatelj, pijanist, violinist, te gitarist, u svojim stihovima nigdje ne spominje ni glasovir, ni violinu, ni gitaru, nego samo pučka glazbala *gusle i tamburu,* kako je to i u Vraza, čak i u naslovu jedne od njegovih knjiga, a i u Preradovića. Okrugić samo pridodaje, u Srijemu tako omiljene, također pučke gajde.

Autor *Glasinka srčanica* itekako je držao, ne samo do svih oblika pučkog plesa i glazbe, već i do pučke usmene predaje, koju je u svome djelu nastojao integrirati, ne samo s pjesništvom romantičarske osjećajnosti s južnoslavenskih prostora, nego i s pjesništvom velikih zapadnoeuropskih

književnosti, kako s onim iz tradicije, posebice talijanske ljubavne poezije, tako i s onim iz, uglavnom, romantičarskih književnih strujanja druge polovice 19. stoljeća. Sve je to, uglavnom, sukladno s posvetom *Glasinka srčanica* koja glasi: *Slavi dvaju najvećih pjesničkih naroda: slavenskoga i italijanskoga, i književnoj uzajmici njihovoj prigodom petstoljetnice neumrloga Petrarke, slavljene u Padovi 18. srpnja 1874.* (s.p.)

Na formalnome planu, Okrugić je u sofisticirani pjesnički oblik europskoga pjesništva, sonet, integrirao, ne samo pučki deseterački metar, već i različite strukturne obrasce lirske narodne pjesme s raznolikim žanrovskim obilježjima. Tu su, dakako, i uspavanke: *Spavaj slatko, dušo, Milko draga* (str. 65), i naricaljke: *Avaj, Milko! sinja kukavice / Sad bez majke, mile i jedine* (str. 153), a i posleničke pjesme, koje u Okrugića, doduše, ne domašuju igoovsku apoteozu, ali itekako afirmiraju vrijednost rada, čini se, baš u duhu one poznate katoličke maksime: *ora et labora*. Primjerice, uzorna djevojka Milka nije samo marljiva kućanica, no radi i u polju, pa brižni pjesnički subjekt Okrugićev moli sunce da ne sija žarko, moli oblak da pokadšto zastre sunčeve zrake, te moli i vjetrić: *I ti uz njih tiho vas dan hladi / Da mi moje Zlato lahkše radi...*

Prepoznatljive iz pučke usmene predaje jesu i Okrugićeve inkantacije: zakletve i blagoslovi, te stilske figure među kojima su veoma česte apostrofe, primjerice, nebesnih svjetlila: *Oj, sunašce, dnevni prijatelju!* (str. 140) *Oj! mjeseče, tihe noći caru!* (str. 94), a na sličan način zapodijevaju se u *Glasinkama srčanicama* i razgovori prožeti asiškom ljubavlju prema svijetu zemaljske prirode: s lastavicom, sa slavujem, s golubom, s proljetnom ljubičicom i sl. koji nerijetko zazvuče čistim, plemenitim lirskim tonom. Kao, primjerice, Vilim Korajac, koji je, čak, napisao i knjigu *Filozofija hrvatsko-srpskih narodnih poslovica* i objelodanio

je u Osijeku 1876. i Okrugić je veoma cijenio pučko paremiološko blago, te je *mudrost što su poslovice skrile*, kako veli u jednome stihu, rado inkorporirao također u svoje sonete. Katkad je poslovice parafrazirao: *Pa da imam svega svieta blago / Na što mi kad nemam milo i drago* (str. 86), a katkad ih je bez preinaka navodio: *Strpljen spašen! – A daleko nije / Pak će spasti srdca tvoga breme!* (str. 13) Sve u svemu, Okrugić se, pri ostvarivanju svog ambicioznog pjesničkog projekta u *Glasinkama srčanicama*, služeći se, moglo bi se reći, čak i svojevrsnim kolažnim postupkom, umnogome oslanjao na usmenu pučku književnost, što je itekako pridonijelo svježini stilskih figura i jezičnoj jezgrovitosti njegovih stihova. A, budući da su uglavnom svi soneti iz ovoga izbora već bili objelodanjeni u 19. stoljeću, za potrebe recentnoga izdanja Okrugićev je pravopis osuvremenjen.

Gdje je što

Edicija: Baština, knjiga 5.

Ilija Okrugić Srijemac Glasinke

Nakladnik:
NIU *Hrvatska riječ*, 24000 Subotica
Trg cara Jovana Nenada 15/II
T/F: + 381 24 55 33 55; 55 15 78
hrvatskarijec@tippnet.co.yu
www.hrvatskarijec.co.yu

Za nakladnika:
Zvonimir Perušić

Urednik:
Milovan Miković

Recenzenti:
Jakov Basch

Lektura i korektura:
Jasna Melvinger

Design:
Milovan Miković

Računarska priprema:
Viktor Szaghmeiszter

Tisak:
Studio Bravo

Za tisak odgovara:
Viktor Szaghmeiszter

Tiraža:
500

njegovi sonetni vijenci koordinirani tako da čine cjelinu, ali uz sljedeću opreku: adresati autorovih poruka nisu isti, nego različiti po spolu. Naime, Okrugić se jednim od svojih sonetnih vijenaca obraća ponaosob *sincima*, a drugim *kćerima roda*... A obraćajući se *kćerima roda*, sve slaveći njihove čari i vrline, nastoji ih prikloniti da se i one posvete rodoljubnim ciljevima, napose glede odgoja potomstva u narodnjačkome duhu, kako se ni pod *slavskom lipom* ne bi zaostajalo za drugim narodima... Svoju pjesnički najostvareniju knjigu, *Glasinke srčanice*, Ilija Okrugić je objelodanio u Novom Sadu 1874. U njezinom naslovu opažamo riječ *srčanica*, koju su, inače, rabili i drugi ilirski pjesnici, Okrugićevi prethodnici. Primjerice, jedan od tri ciklusa u knjizi Ivana Kukuljevića Sakcinskog *Pjesme*, objelodanjenoj u Zagrebu 1847. nosi također naslov *Srčanice*... To nije začudno, jer u pitanju je izvedenica od kultne riječi književnog razdoblja romantizma, *srce*, koja simbolizira ishodište osjećaja. I sam se Okrugić, ne jednom, autopoetičkim stihovima očituje od kakvog su značenja za njega upravo čuvstva, pa tako izravno veli i ovo: *A što čini, nego ćut pjesnika?*

Jasna Melvinger

Zašto su GLASINKE SRČANICE tiskane anonimno? Možda autoru i nije bilo, baš, zabranjeno knjigu potpisati svojim imenom i prezimenom, nego je sam odlučio tako postupiti, strepeći od nerazumijevanja, ne, samo, niti u onim konzervativnijim crkvenim krugovima... GLASINKE SRČANICE veoma su opsežna pjesnička zbirka. Sadrže ukupno 295 soneta i završnu kanconu. Niko od pjesnika ilirskoga preporoda, pa ni od pjesnika kojega kasnijeg razdoblja, nije ostvario tako opsežan sonetni opus. Svaki od četiri ciklusa ove knjige mogao bi, i sam za sebe, biti, ne, baš, ni tanušna stihozbirka.

J. Melvinger

ISBN 86-85933-24-0
9 788685 933240